

İYİ
PARTİ

**İYİLEŞTİRİLMİŞ VE
GÜÇLENDİRİLMİŞ**
Parlamerter Sistem

İYİ PARTİ Genel Merkezi:

Mustafa Kemal Mahallesi, 2120. Cadde, No:9 Çankaya / Ankara 06520

Tel: +90 312 408 08 08 Fax: +90 312 408 08 09 / bilgi@iyiparti.org.tr

arka kapak

ÖN KAPAK

*Türkiye; Milletin Evinde,
Türk Milleti ile Birlikte Yönetilir !*

Meral AKŞENER
İYİ Parti Genel Başkanı

Milletin Yönetim Sistemi: İYİLEŞTİRİLMİŞ ve GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM

12 Eylül Darbesi ve devamında kabul edilen 1982 Anayasası sonrası, yüksek bir seçim barajı öngören seçim kanunlarının da çarpıklığı neticesinde, iktidar partilerinin aldıkları oy oranıyla çoğu zaman orantısız biçimde TBMM’de milletvekili sayısı elde ederek ülkeyi yönettikleri bir sistem oluşmuştur.

Hain FETÖ Terör Örgütünün 15 Temmuz 2016’daki “kanlı darbe girişimi” ve sonrasında ilan edilen OHAL döneminde, darbe girişimiyle mücadele psikolojisi altında 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumla, Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemine geçilmiştir.

Yapılan tüm uyarılara rağmen, OHAL döneminde, eşit olmayan propaganda şartları altında tartışılmış gibi yapılarak propagandist söylemlerle getirilen Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi, bu şartlar altında bile ancak %51 oyla kabul edilebilmiştir.

Kaldı ki birçok ülkenin kanunlarına göre OHAL zamanında Anayasa değişikliği yapmak yasakken Türkiye Cumhuriyeti’nin idari yapısı, OHAL şartları altında yapılan bir referandumla değiştirilmekten imtina edilmemiştir.

%50+1’i sağlamak amacıyla siyaset, seçmeni ve dolayısıyla milleti kutuplaştırmıştır. Gelenek görenek, örf ve adetlerle harmanlanmış milletimizin üstün hasletleri ve dayanışma kültürü yerini, kutuplaşmaya, birbirinden uzaklaşmaya, gündelik diyaloglarda bile hakaret dilinin kullanıldığı bir iklime bırakmıştır. Bunların neticesinde bugün içinde bulunduğumuz sistem ve diyalog krizi ortaya çıkmıştır.

Yukarıda saydığımız şartlar altında geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminin; demokrasi ve cumhuriyet tarihimizin kazanımlarına, devletimizin kadim yönetim anlayışına, kurum ve kuruluşların işleyişine uygun olmadığı, nitekim âdeta bir sistem krizinin ortaya çıktığı artık açık ve net olarak görülmektedir. Bunun doğal sonucu olarak milletimizin gündelik yaşamını özgürleştirecek, ekonomik refahını ve toplumsal huzurunu sağlayacak, demokratik ilkeleri temel alan yeni iyileştirilmiş bir sistem ihtiyacı göz ardı edilemez bir açıklıkta kendini hissettirmektedir. Milletın sesi olmak ilkesiyle siyasi hayata adım atan **İYİ PARTİ**, bu ihtiyacı karşılayabilmek ve bu konuda da “milletinin sesi” olmak için çalışmalarını hızlandırmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi, geçen sürede bir devlet ve sistem krizi yaratmıştır. Şöyle ki; temel hak ve özgürlükler keyfi olarak askıya alınıp orada unutulmuş, “hukuk devleti” ve “hukukun üstünlüğü” ilkeleri geri plana atılmış, ekonomik olarak çöküş sürecine girilmiş, dış politika iç siyasete malzeme yapılmış ve liyakat, devletin her kademesinde ortadan kalkmıştır. Vatandaşın ihtiyaç ve öncelikleri, siyasal kutuplaşma ile perdelenerek yolsuzluğun, yoksulluğun ve yasakların konuşulmadığı bir siyasal atmosfer yaratılmıştır.

İktidar, mevcut sistem ile siyasi partiyle devlet yönetimini iç içe geçirerek, kendi kaderini devletin kaderi ile özdeşleştirmeye çalışmaktadır. Devlet kurumlarının siyasileştirilmesi, kamu kaynaklarına erişimdeki eşitsizlik, başta düşünce, ifade, basın ve haberleşme ile siyasî hak ve özgürlüklere yönelik ihlaller ve bunlara yönelik ulusal hukuki çarelerin tükenmesi, yazılı ve görsel basında iktidar lehine tekel oluşturulması, devlet mekanizmasının tahribatına sebebiyet vermiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi, devletimizin bütün köklü kurumlarını zayıflatmakta, devletin sahip olduğu kurumsal hafızasını yok etmekte ve binlerce yıldır süregelen devlet geleneğimizin yarattığı birikimi açıkça tasfiye etmektedir.

Güçlü bir toplumsal mutabakat ile kabul edileceğine inandığımız **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’, İYİ PARTİ’nin** yüce Türk Devletine ve milletimize armağanı ve iktidar olmamızla birlikte yerine getireceğimiz sözümüzdür.

Neden **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’i** önerdiğimiz sorusunun cevabı içinde tarihsel bir anlam da vardır. Bu dönüşüm ihtiyacı; ‘Tanzimat Dönemi’, ‘Cumhuriyetimizin Kuruluş Dönemi’ süreçlerinde olduğu gibi Türk milletinin ilerleme ülküsünün ve kalkınma azminin kritik bir göstergesi niteliğindedir. Bu yönüyle tarihsel bir tutarlılığa hizmet etmektedir. Sistem önerimiz; Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde başlayan ilerleme, gelişme ve kalkınma hedeflerine uygun olarak, yeniden ve güçlü bir biçimde teşkil etmenin, Türkiye’nin ve milletimizin gelişimindeki önemli bir eşik olarak, çağdaş uygarlıklar düzeyinde, ekonomik açıdan zengin ve sosyal bir refah devleti ülküsüne sıçrama idealinin adıdır.

Milletin Yönetim Sistemi: İYİLEŞTİRİLMİŞ ve GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTOER SİSTEM

Türkiye'de bugün yaşanan ağır ekonomik kriz, gerçekte ülkemizin uzun zamandan beri içinde bulunduğu ağır hukuk krizinin neticesidir. Ülkede adalet bozuldukça milletin huzuru da bozulmuş, her gün daha da artan bir ekonomik krizle karşı karşıya kalınmıştır. Unutulmamalıdır ki ülkede siyasi, hukuki ve ekonomik istikrar bulunmadığı müddetçe, ülkeye ne yerli sermayenin ve müteşebbisin yatırım yapması ne de yabancı sermayenin gelmesi mümkün değildir. Hukukta, siyasette ve ekonomide birbirini besleyen ve derinleştiren kriz durumu, aslında devletin içinde bulunduğu krizin bir parçası ve sonucudur.

İYİ PARTİ olarak kimin Cumhurbaşkanı, kimin Başbakan olacağını ya da Cumhurbaşkanı veya Başbakanın nasıl bir sisteme ihtiyacı olacağını değil, milletimizin ihtiyaçlarını önceleyen ve milletin nasıl bir sisteme ihtiyacı olduğu üzerinden yola çıkarak hazırladığımız bu sistem çalışması, Türk siyasetine sunulan kapsamlı bir öneri niteliğindedir.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentoer Sistem,' rövanşist bir düşünce ve amaçla hazırlanmamıştır. Ülkemizin, milletimizin ve devletimizin muasır medeniyetler seviyesinde hak ettiği yere kavuşabilmesi için parti siyaseti gütmeksizin, toplumun her kesimince kucaklanacağına duyduğumuz inanç ile hazırlanmıştır.

Ülkemize yakışan, bütün vatandaşlarını kucaklayan, çocuk haklarını, kadın haklarını, yaşlıların ve engelli vatandaşların haklarını koruyan, kadın erkek eşitliğini sağlayan, ekonomik hayatta işçiyi ezdirmeyen, insan haklarını evrensel hukuk manasında sağlayan, ülkeyi refaha, toplumsal barışa, birlik ve beraberliğe taşıyacak olan, üretimi, üreticiyi, köylüyü, esnafı ve ülkemize yatırım yapan sermayedarları destekleyen bir sistemin kurulması ve ülkemizde yerleşmesi, partimizin en temel hedefidir.

Anayasa ve kanunlar, **İYİ PARTİ** iktidarında, milletimize söz verdiğimiz bu adil sistemin uygulanması için gerekli birer hukuk aracıdır. **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentoer Sistem'in** ilkeleri, lafzıyla ve ruhuyla, güçler ayrılığına dayanan bir parlamentoer demokrasinin oluşmasına ve sarsılmaz biçimde yerleşmesine hizmet edecektir.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentoer Sistem,' Anayasamızın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez hükümleri ve ilkelerine bağlı ve saygılı bir siyasi sistem öngörür. Bu çerçevede "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanununda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır." Anayasamızın ilk üç maddesinde ifadesini bulan bu hükümler, milletimiz ve **İYİ PARTİ** açısından hiçbir şekilde müzakere edilmeyecek, tartışmaya açılmayacak kadar kesin ve üstün bir değere sahiptir. **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentoer Sistem'** önerisini milletimizin takdir ve onayına sunan **İYİ PARTİ**, anılan değişmez esas ve ilkelere bağlılık ve saygı gösterilmesi konusunda sarsılmaz bir iradeye sahiptir.

Milletin Yönetim Sistemi: İYİLEŞTİRİLMİŞ ve GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM

Türkiye Cumhuriyeti, demokratik laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Ülkemizin iyi işleyen demokratik bir hükûmet sistemine sahip olabilmesi için iki temel prensibin bir arada bulunması şarttır: Etkili yönetim yapısı oluşturma becerisi ve denge-denetleme araçlarının bulunması. Yani bir yandan rasyonel şekilde örgütlenmiş, uzmanlaşmış, sorun çözme becerisine yüksek düzeyde sahip kurum-sallaşmış bir devlet teşkilatlanması yaratıp çalıştırmak, diğer yandan, demokratik rejimin gerektirdiği özgürlük ve hukuk devleti ortamını yaratıp sürdürecektir, kamu gücünün istismar edilmesini engelleyecek denge-denetleme araçlarına sahip olmak zorunludur. Bir başka deyişle hesap verebilen, gücün kötüye kullanılmasını kurumsal olarak engelleyen bir yönetim oluşturulmalıdır.

Türkiye’de bugün içinde bulunduğumuz durum, anayasal demokrasi yoksunluğu olarak tanımlanmaktadır. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin güçlü bir şekilde uygulandığı, denge-denetleme mekanizmalarının işlediği, çoğulculuk ilkesinin temel alındığı, farklılıklara saygı gösteren ve bir arada yaşamasını ve karar mekanizmalarına etki edebilme imkânlarını güvence altına alan demokratik hukuk devleti yerine bugün ülkemizin içinde bulunduğu sistem, otoriterleşmiş bir rejimdir. Bu rejim ile ülkemiz, yoksulluk, yolsuzluk ve yasaklar içinde sıkışmış bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi ile millet, kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulandığına ve yargı kurumlarına olan güven duygusu, Türk hukuk tarihinin en düşük seviyesine inmiştir. Yürütmenin, yargı kurumları ve diğer düzenleyici kurumlar üzerindeki vesayeti sonucunda, kuvvetler ayrılığı ilkesi yerle bir olmuş, denge-denetleme araçları çalışmaz hale gelmiş, şeffaf yönetim ve hesap verilebilirlik ilkeleri ilga edilmiştir.

Fransız politik düşünürü Montesquieu 1748 tarihli Kanunların Ruhu isimli eserinde aynen şöyle demektedir:

“Eğer aynı idarenin kişilik veya yapısında, yasama erki yürütme erkiyle birleşmişse, hiçbir şekilde hürriyet yoktur. Çünkü aynı hükümdarın veya aynı senatonun, zalimce yürütmek için zalimce kanunlar yapmasından korkulur.

Yargı erki de yasama ve yürütme erklerinden ayrılmış değilse gene hürriyet yoktur. Eğer bu erk, yasama erkiyle birleşirse, vatandaşların hayat ve hürriyetlerini üzerindeki idare, keyfe kalmış bir idare olur. Çünkü yargıç kanun koyucunun durumuna düşer. Şayet yargı erki, yürütme erkiyle birleşirse, yargıç korkunç bir zalim kesilir.

Bu üç erki de aynı kişi veya kurullar kullanırsa her şey mahvolur.”

Maalesef, Montesquieu’nün 1748 yılında yazarak insanlığı uyardığı bu durumların her biri, Türkiye demokrasi tarihinde zaman zaman yaşanmıştır. Demokrasimiz çeşitli kereler askerî darbeler ile kesintiye uğramıştır. Sonuncusu ise 2016 yılında yaşadığımız hain terörist FETÖ darbe girişimidir. Ancak Türk demokrasisi, kesintiye uğradığı dönemler de dâhil yaşadığı her zorluktan, milletin iradesi ve gücüyle daha da güçlenerek çıkmıştır.

Ülkemizin şu anda içinden geçmekte olduğu dönem ise Montesquieu’nün uyardığı en kötü duruma denk gelmektedir. Üç erkin yani yasama, yürütme ve yargının tümü tek bir kişi tarafından kullanılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi tam da bu üç erkin tek kişide toplandığı yönetim şeklidir. Bunun sonucu olarak da erkler arasındaki dengeler bozulmuş ve ülke derin bir sistem krizi içine girmiştir.

Unutulmamalıdır ki, 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’ne göre, ‘Hakların güvence altına alınmadığı ve kuvvetler ayrılığının olmadığı bir toplumda anayasa da yoktur’. (m.16)

Hiç şüphesiz, **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’** ve milletimizin ferasetiyle Türkiye, bu zorlu dönemi de kısa sürede ardında bırakacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’ ilkeleri olarak belirlediğimiz ilkeler, ülkece güçlü bir Devlet sistemini kurmamıza hizmet edecek olan, Anayasa ve kanunlarımızın her maddesinin lafzında ve ruhunda bulunması gerektiğine inandığımız **İYİ PARTİ** için vazgeçilmez olan ilkelerdir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’i kurarken temel alınacak olan **İYİ PARTİ’nin** önerdiği ilkeler Demokratik Hukuk Devleti idealinin temel hedefleri olan Özgür Birey – Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları – Güçlü Devletin kurulmasını ve bunlarla birlikte Güçlü Ekonominin inşasını sağlayacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’ ile, demokratik rejimi ve hukuk devletini içselleştirmiş devlet organları arasında, denge ve denetleme araçları tesis edilerek kuvvetlendirilmiş, karar süreçlerinde ortaya çıkan tıkanmaları siyasal krize dönüşmeden çözen formüllere sahip olan bir sistem hayata geçirilecektir.

01

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamente Sistem İlkeleri

TARAFSIZ CUMHURBAŞKANI

Türkiye Cumhuriyeti, parlamenter sistemin gereği olarak Başbakan ve Bakanlar Kurulu tarafından yönetilecektir. Cumhurbaşkanlığı makamı, tarafsız, partiler üstü bir şekilde devleti ve milletin birliğini temsil makamı haline getirilecektir.

Tarafsız olacak olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının hiçbir parti ile bağlantısı olmayacaktır. Zira partili bir cumhurbaşkanının, milletin birliğini temsil etmesi mümkün değildir.

Vatandaşın devletine karşı en temel borcu olarak benimsenen sadakatin layığıyla yerine getirilmesi için vatandaş ile devlet arasında aidiyet ve gönül bağının, kurulması gerekir. Bu aidiyet bağının güçlenmesinde en büyük görev devlete düşmektedir. Devlet her bir vatandaşına eşit davrandığı, gerek idare gerek yargı önünde eşit muamele ettiği, insan haklarını en üst seviyede koruduğu ölçüde vatandaşlarımız, devletimize daha da güçlü bir şekilde aidiyet hissi duyacak ve sadakatle bağlı olacaktır.

NİÇİN TARAFSIZ BİR CUMHURBAŞKANI?

Cumhurbaşkanının tarafsız olması, özellikle iktidara oy vermemiş seçmen gözünde cumhurbaşkanının, yani devletin başının, milletin birliğini temsil ettiğini, haklarının da devlet yönetimince korunacağı duygusunu sağlamaktadır. Hâlbuki, partili bir cumhurbaşkanı, Anayasa'ya göre tarafsızlık yemini etmesine rağmen partisiyle devletin çıkarları çatıştığı zaman ne yapacağı önemli bir sorun olarak kendini göstermektedir. Bu durum, ülkenin birliğinin ve sosyal barışın sağlanmasının önünde de çok büyük bir engel oluşturmaktadır. Hâlihazırdaki partili Cumhurbaşkanı sisteminin yanlışlığı ve ülkeyi getirdiği hâl, maalesef ortadadır. Ülkenin bugün içerisinde bulunduğu cepheleşme ve kampaşma, milli kimliğe zarar verir bir hale gelmiş, bir milli güvenlik sorunu yaratmaya başlamıştır. Devletin başında herkese eşit uzaklıkta, bağımsız ve tarafsız bir cumhurbaşkanının olmaması, krizi daha da derinleştirmektedir.

Tarafsız Cumhurbaşkanı, vatandaşlarımızın devlete aidiyet bağının güçlenmesine, bağlılığının ve sadakatinin artmasına, nihayetinde toplumsal barışın sağlanmasına hizmet edecektir.

HERKESİN CUMHURBAŞKANI

Cumhurbaşkanının görev ve yetki alanı, devleti ve milletin birliğini temsil eden, demokrasinin tıkandığı alanlarda devletin ve siyasetin kurumları arasından hakemlik vazifesini ifa eden, devletin en üst organı şeklinde düzenlenecektir.

Böylece hâlihazırda yaşamakta olduğumuz Cumhurbaşkanının TBMM'nin etkisiz hale gelmesine sebebiyet veren kanunla yarışır düzenlemeler ve kararnameler yapma yetkisi yerine, "yasamanın asliliği" ilkesi gereğince parlamentonun yetkisinde olan kanun yapma gücü TBMM'ye geri kazandırılacaktır.

Cumhurbaşkanının yürütme ve yargı kurumlarına, çeşitli kurum ve kurullara yeni üye atama yetkisi, kendisinin devleti ve milletin birliğini temsil etme görev ve yetkisi ile orantılı hale getirilecektir. Böylece, cumhurbaşkanı, TBMM ile idarenin başı olan Başbakan ve Bakanlar Kurulu ile yarışan ve üzerlerinde vesayet kuran bir güç olmaktan çıkacaktır.

Cumhurbaşkanının bütün görev ve yetkileri, **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'** için olmazsa olmaz ilkelerimize uyumlu olarak düzenlenecektir.

Cumhurbaşkanı siyasal sistem analizlerinde çokça dile getirildiği gibi, denge fren mekanizmasının bir aracı değildir. Cumhurbaşkanı, misyonunu Türk tarih ve demokrasi geleneğinden; meşruiyetini anayasal sınırlar ve normlara bağlılıktan alan; ister meclis ister millet tarafından seçilsin, bir dönem için seçilmiş olmanın kendisine yükleyeceği subjektif ahlak düşüncesinin şuurunda olan partiler üstü anayasal bir organdır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'de, Cumhurbaşkanına vekalet eden kişi ise TBMM'nin seçilmiş Başkanı olacaktır. TBMM Başkanı, Anayasa ve kanunlarda yazan hâllerde kendisine vekâlet edecek ve devleti temsil edecektir. Milletten oylarıyla seçilen ve iradesini temsil eden milletvekilleri tarafından seçilen TBMM Başkanının, Cumhurbaşkanına vekalet etmesi, **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'** bakımından çok önemli bir değere ve demokratik meşruiyete sahiptir.

Cumhurbaşkanının seçilme usulü, yani TBMM tarafından ya da halkoyuyla seçilmesi hakkında ise Anayasanın değiştirilme döneminde siyasi partilerin ortak çalışması ve milletimizin talebi doğrultusunda nihai olarak karar verilecektir.

TARAFSIZ CUMHURBAŞKANI

BİR DÖNEM İÇİN SEÇİLEN CUMHURBAŞKANI

Cumhurbaşkanı sadece tek bir dönem görev yapmak üzere seçilecektir. Cumhurbaşkanının birden fazla kez seçilmesi durumunda, ikinci dönem yeniden seçilmek amacıyla gündelik siyasetin oluşturduğu çekişmelere angaje olması kaçınılmazdır. Görev süresi "6" yıl olacaktır. Millet'in birliğini ve devleti temsil eden cumhurbaşkanlığı görevini tarafsız bir şekilde yerine getiren Cumhurbaşkanı'nın bu temsil yetkisinin bir sonucu olarak yeniden günlük politikanın içine girmesi uygun olmayacağından, görevi sona eren Cumhurbaşkanı, aktif siyasete dönemez.

Devletin ve millet'in birliğinin temsili yetkisi, Cumhurbaşkanı için tarafsızlığı, bağımsızlığı ve gündelik siyaset dışında kalınmasını zaruri kılmaktadır. Esasen, partiler üstü anayasal konuma sahip Cumhurbaşkanı'nın görevi, devletin ve milli birliğin temsilcisi olarak devlet organlarının uyumlu ve bir bütünlük içinde çalışmasını gözetmektir. Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün en somut ifadesi Cumhurbaşkanlığı makamıdır.

CUMHURBAŞKANININ GÖREVLERİ ve YETKİLERİ

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de Cumhurbaşkanı sadece temsili görevler üstlenmeyecektir. Türk siyaset pratiği, bazı görev alanlarının gündelik siyasi tartışmaların dışında tutulmasının gereğini açıkça göstermektedir. Bu bakımdan siyasi aidiyet dışında, sadece ve sadece liyakat esasının ön planda tutulması gereken örneğin Genelkurmay Başkanı, MİT Başkanı (Müsteşarı), Diyanet İşleri Başkanı gibi pozisyonlarla, büyükelçilerin ve valilerin atanmasında üçlü kararname ile Cumhurbaşkanı söz sahibi olacaktır. Bu alanlarda liyakat esaslarının oluşturulması ve bunun sürekli olarak korunması konusunda hassas davranacaktır. Cumhurbaşkanı'nın siyaset dışı kurumlardaki sahip olduğu zincirleme yetki, siyasal ve toplumsal çatışmaların çoğaldığı ve sertleştiği dönemlerde tek tek bireylerin, toplumun ve devletin zayıf düşmeden bu tip süreçleri hızlıca atlatmasının garantisidir.

Siyasi alana müdahale etme olanağı olmadan sosyal iktidar kullanan tarafsız bir Cumhurbaşkanı makamına özellikle Türkiye gibi yüksek oranda kutuplaşmış ülkelerde birçok bakımdan daha da fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç şu anda içinde bulunduğumuz Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yarattığı derin toplumsal hasarla iyice gün yüzüne çıkmıştır. Milleti bölen ve âdeta birbirine düşman hâle getiren bu yanlış sistemin acilen değişmesi; milletimizin, ülkemizin birlik ve beraberliği için şarttır. Sosyal iktidar kullanılmasından kastedilen, milli kimliğin güçlendirilmesi, vatandaşın devlete aidiyetinin güçlenmesi, ülkenin uluslararası alanda temsili, vatandaşa sosyal rol model olunması, siyasetin ve devletin sıkıştığı noktalarda en üst makam olarak kurumlar arası uzlaşma sağlanmasıdır.

02

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamente Sistem İlkeleri

ÇOĞULCU DEMOKRASİ, KATILIMCI YÖNETİM, GÜÇLÜ MECLİS ANLAYIŞI

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildikten sonra Türkiye’de Anayasa ve anayasal kurumlar etkisiz hale gelmiş, TBMM’nin etkinliği azalmış ve demokratik yönetişimin gerektirdiği katılım süreçleri ortadan kalkmıştır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’** ile birlikte tüm bu olumsuzluklar ortadan kalkacaktır.

ÇATIŞMACI ve DIŞLAYICI SİYASAL YÖNTEME KARŞI UZLAŞMACI ve KAPSAYICI SİYASAL YÖNTEM

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, maalesef çoğunlukçu, çatışmacı ve dışlayıcı siyaseti teşvik etmektedir. Bu nedenle de ortaya sorunlu bir demokrasi çıkmaktadır. Seçimlerde %50+1’i elde eden ve bir sonraki seçimde de elde etmek isteyen parti, bu çoğunluğu kendi etrafında pekiştirmek için kutuplaştırıcı, dışlayıcı ve çatışmacı bir siyaset yürütmektedir.

Hâlbuki **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem,’** çoğulculuğa dayanacak, çatışmacı, dışlayıcı siyasetin aksine, uzlaşmacı ve kapsayıcı siyasetin yapılmasına hizmet edecektir.

Katılımcı Yönetim anlayışı ile tesis edilecek Çoğulcu Demokrasi sisteminde, farklı fikir ve düşüncelere saygı gösterilecek, vatandaşların barış ve huzur içinde karar mekanizmalarına etki edebilme imkânları güvence altına alınacaktır. Bütün vatandaşların yargı ve devlet kapısı önünde eşit şekilde haklarının korunduğu, kimsenin bir diğerinden üstün tutulmadığı ve milletin oylarıyla seçtikleri vekillerinden oluşan Meclisin, milletin iradesinin temsiline yakışan gücünün, yeniden tesis edildiği parlamente sistem hayata geçirilecektir.

YÜRÜTMEDE İSTİKRAR

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’in kurumsal yapısı gereği, Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu yeniden tesis edilecektir. Yürütme yetkisi esas olarak Başbakan, bakanlar ve Bakanlar Kurulunda olacaktır.

Hükümeti kurma ve hükümet etme süresi, adil ve serbest seçimlerle oluşan parlamente çoğunluk tarafından belirlenecektir. Tek bir partinin milletvekili sayısının hükümet kurma yeterliliğine sahip olmaması hâlinde, hiç şüphesiz ki koalisyon hükümeti kurulacaktır. Koalisyon hükümeti kurulmadan önce şeffaf yönetim ilkesi uyarınca; partiler arasında yapılacak koalisyon protokolü kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Koalisyon hükümetleri, iktidar tarafından demokrasinin, ülkenin kalkınmasının, ekonomik refahın, siyasi iradenin hızlı hareket edememesinin en önemli engeli olarak gösterilmeye çalışılmış, âdeta Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminden önceki Türkiye’nin siyasi tarihinin en büyük düşmanı şeklinde tanıtılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, koalisyonları bitirecek diyerek tanıtımlar yapılmış ve halktan bu tanıtımlar vasıtasıyla oy talep edilmiştir.

Gelinen süreçte ise Türkiye, çoğulcu demokrasinin ve parlamente sistemin seçimden çıkan sonuca göre gerektiğinde işletilen, koalisyon ile hükümet etme sistemini mumla aratan bir ittifaklar rejimine muhtaç hâle düşmüştür.

Uzun süredir alıştırılmaya çalışıldığımız ve içinde bulunduğumuz siyasi anlayış, bütün güçleri ne olursa olsun kendi elinde toplamak isteyen, millettten bu yetkiyi alamasa bile, koalisyon arayışları ile hükümet kurmak yerine, vatandaşları korkutarak seçim yenilemeyi marifet sayan ve bu anlamda kendi iradesini milletin iradesinden üstün gören bir anlayıştır. Demokrasinin gereği olan ülkenin, devletin ve milletin iyiliği için ortak paydada uzlaşma iradesi, yerini maalesef ki siyasi ikbal kaygılarında uzlaşma iradesine bırakmıştır.

Katılımcı Yönetim anlayışında **yönetimde istikrar gözetileceği gibi temsilde adalet ilkesi de o oranda gözetilecektir.** Hükümet istikrarı, sistemin hedefi olmakla birlikte, sırf istikrarın bozulmaması gayesi ile temsilde adalet ilkesi göz ardı edilmeyecektir. Esasen, temsilde adalet sağlanmadan meşru bir parlamento ve onun içinden çıkan meşru bir hükümetin kurulması söz konusu olamaz.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’in hedeflerinden birisi de şüphesiz rejim istikrarıdır. Ancak özellikle, tek parti çoğunluğunun siyasi iktidara sahip olduğu dönemlerde eksikliği daha fazla anlaşılan ve hükümetin etkin bir şekilde denetlenebilmesini sağlayan denge ve denetim araçları ile siyasi gücün kötüye kullanılarak adil ve özgür siyasi rekabet ortamının bozulması engelleneyecektir.

ÇOĞULCU DEMOKRASİ, KATILIMCI YÖNETİM, GÜÇLÜ MECLİS ANLAYIŞI.

MİLLETİN MECLİSİNE KARŞI SORUMLU OLAN BAKANLAR KURULU

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Bakanlar Kurulu yoktur. Bakanlar Kurulunun olmaması, yürütmenin başı olan hükümetin yasamaya karşı olan sorumluluğunu da ortadan kaldırmıştır ki bu sorumsuzluk, ülkenin içinden geçmekte olduğu, demokrasi eksikliğinin, hukuksuzluğun ve ekonomik yıkımın en önemli nedenlerinin başında gelmektedir.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'e güç veren en önemli anayasal kurumlardan birisi de yasamaya karşı sorumlu olan Bakanlar kuruludur. Bakanlar kurulu, başbakanın başkanlığında ve hükümetteki bakanlardan oluşacaktır. Bakanlar kurulu ancak bütün bakanların bir araya gelmesiyle oluşur. Bakanlar kurulu, ülkenin genel siyaseti ile ilgili bütün sorunları belirleyecek, görüşerek karara bağlayacak ve hükümet edecektir.

Başbakan ve bakanlar bir araya gelerek bir kurul olarak ortak karar alma yetkisine sahip olacaktır. Başbakan ve bütün bakanlar aynı anda ve aynı şekilde irade açıklaması yapmadıkça, bakanlar kurulunun karar alması mümkün değildir. Keza bakanlardan birinin toplantıda bulunmaması ya da muhalif olması durumunda da bakanlar kurulu karar alamaz.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de, Başbakan ve bakanlar kurulunun üyesi olan bütün bakanlar, yasama organı olan TBMM karşısında, her biri teker teker 'bireysel olarak' ve ayrıca kurul olarak birlikte, 'kollektif şekilde' sorumlu olacaklardır. Bakanlar kurulunun birlikte ve her bir bakanın teker teker yasama organına karşı sorumlu olması, **İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in,** demokrasinin işleyişi bakımından en güçlü yanlarından birisidir.

TEK KİŞİYE DEĞİL, MİLLETE HİZMET EDEN BAKANLAR

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de Meclis dışından bakan atanması mümkün olmayacaktır. Başbakan, Cumhurbaşkanı tarafından milletvekilleri arasından, öncelikle hükümeti kurabilme yeterliliği olan Meclis'te en fazla milletvekiline sahip partinin genel başkanı olmak kaydıyla, atanacaktır. Bakanlar, Başbakan tarafından milletvekilleri arasından seçilecektir. Bakanların, Bakan olarak atanmadan önce vekil olarak seçilmiş olması, onlara sadece Başbakan olan kendi partilerinin Genel Başkanı'na değil, TBMM'ye karşı da sorumluluk yüklemektedir. Ayrıca, bakanların bir nedenle Başbakanla ters düşmeleri hâlinde, görevden istifa ederek, vekil olarak TBMM'de millete hizmet etme hakları, onlara, Başbakan ile fikir ayrılığına düştükleri konularda önemli bir siyasi güç ve güven sağlayacaktır.

Hâlbuki Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, atama ile gelen bakanların Meclise karşı sorumluluğu bulunmamakta, sadece Cumhurbaşkanına karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı, bakanların atanmasında ve görevden alınmasında tek yetkili olup, Meclisin onayı aranmaktadır. Bakanlar, mevcut sistemde millete ve Meclis'e karşı sorumluluk taşımamakta, yalnızca Cumhurbaşkanının talimatlarını yerine getiren sekreter konumuna indirgenmektedir.

Bakanların millete ve Meclise karşı hesap verme sorumluluğunun bulunmadığı, yalnızca Cumhurbaşkanına karşı sorumlu olduğu mevcut sistem, bakanları Cumhurbaşkanının kişisel memurlarına dönüştürmüştür; Türk siyasi hayatındaki etkinlik ve saygınlıklarını yitirmelerine neden olmuştur. Cumhurbaşkanı'nın bir bakanı azletmesi için haklı bir sebebi bulunması gerekmediği gibi, bakan atamasında liyakat esaslı öngörülmemiştir. Dolayısıyla, bakanları atayan da, bir konuda ters düşmeleri durumunda görevden alan da Cumhurbaşkanı, yani iktidar partisinin başıdır. Tek bir kişiye karşı sorumlu olmak bakanları, siyaseten güçsüzleştirmiş, bir konuda Cumhurbaşkanını haksız görsele ya da izlediği politikayı yanlış bulsalar dahi ses çıkaramayan, âdeta birer üst düzey yönetici konumuna getirmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde bakanlar artık, yürütme organının bir unsuru değil, yürütme politikalarını tek başına belirleyen ve yürütme yetkisini tek başına kullanan Cumhurbaşkanının talimatı altındaki sekreterleridir. Mevcut sistemde, Cumhurbaşkanı karar alırken, politika kurullarına ve bakanlara danışabilir ancak parlamenter sistemdeki Bakanlar Kurulu gibi konuları görüşüp karara bağlayan bir heyet yoktur. Bakanların görevi, kendileri dışında belirlenen politikaları yürütmekten ibarettir.

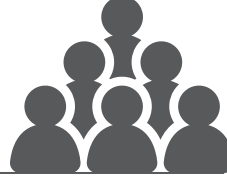
Gücün merkezleşmesi ile astın üstüne, üstün de astına güvenmediği, milletin sorunlarını dinleyerek bunları devletin yetkili organlarına ulaştıran milletvekillerinin bakanlara ulaşamadığı, herkesin merkezden haber beklediği, işleri sumen altı edip inisiyatif kullanmaktan kaçınıp çekindiği bir yönetim ilişkileri ağı ortaya çıkmıştır. Vatandaşların sorunlarının, milletvekilleri üzerinden bakanlara aktararak, bakanlıklar tarafından gerçekleştirilen hizmet ve politikalar ile bunların uygulanmasının sonuçlarına ilişkin geri dönüşler, bu işlevsel siyasal iletişim kanalı ortadan kalktığı için sona ermiştir.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de bakanlar tek bir kişinin değil, "milletin bakanı" olarak hizmet edecektir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, "Ülke daha iyi yönetilecek, millet devletine güvenecek, devlet güçlenecek, eski hantallığından uzaklaşacak, kararlar hızlı alınıp uygulanacak, devlet kurumları arasında güven, iletişim ve iş birliği artacak, bürokrasi etkili ve verimli olacak, millet daha iyi hizmet alacak" diyerek getirilmiştir. Ancak bu söylemin tam tersine sonuçlara yol açarak, devlet yönetiminde kurumlar arasında ve içinde ciddi güven ve iletişim sorunlarına sebebiyet vermiştir.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de ise Bakanlar Kurulunun her bir bakanı, sahip oldukları siyasi güçten aldıkları yetki ve sorumlulukla hareket ederek, millete hizmet edeceklerdir. Bu yetki ve sorumluluk ile TBMM'ye hesap verme zorunluluğu, katılımcı yönetim anlayışına hizmet edecektir.

ÇOĞULCU DEMOKRASİ, KATILIMCI YÖNETİM, GÜÇLÜ MECLİS ANLAYIŞI.

MİLLETİN İRADESİNİN TEMSİLCİSİ TBMM

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de, Cumhurbaşkanı, devleti ve milletin birliğini temsil eden makam konumunda olacağından, yetkileri de bu temsil görevi ile sınırlı olacaktır. TBMM, parlamenter demokrasinin kendisine tanıdığı yasama yetkisini, milletten aldığı yetkiye yaraşır biçimde yerine getirecektir. Yasama yetkisi ve gücü sadece TBMM’de olacaktır.

Unutulmamalıdır ki TBMM, yalnızca hukuksal anlamıyla bir meclis değildir. Türk Millî Kurtuluş Savaşını örgütleyen ve yeni bir ulus devlet inşa eden millî kurucu gücün ve ruhun adıdır. Bu güç ve ruh, tarihin kırılma anlarında kendini yeniden gösterir. Bunun en yakın örneği, 15 Temmuz FETÖ/PDY hain darbe girişiminde bombalanırken millî iradeyi hiçbir güce devretmeme kararlılığıyla tüm siyasal partilerden milletvekillerinin Meclis binasındaki tek yürek duruşlarıdır. Bu bakımdan dünyada bir meclis yetkileri itibarıyla kuvvetlenecekse, bunu Gazi Türkiye Büyük Millet Meclis’i kadar hak eden başka bir parlamento yoktur.

2018 sonrası Ekim 2020 itibarıyla yürütme yetkisine ilişkin konularda, Cumhurbaşkanı 68 Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile devlet teşkilatına ilişkin çok önemli düzenlemeler yaparken, TBMM aynı sürede uluslararası sözleşmeleri onaylaması dışında sadece 54 yasa çıkarabilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, çok açık bir şekilde yasamayı yürütme karşısında güçsüzleştirmiştir. Gazi Meclisimiz, tarihinin en büyük yetki erozyonunu yaşamıştır.

Unutulmamalıdır ki **gücsüz meclis, eksik demokrasi demektir**. Katılımcı yönetim ve çoğulcu demokrasi sisteminde TBMM, milletin iradesini temsil eden organ olarak hak ettiği yürütmeyi denetleme ve yasama gücüne yeniden kavuşturulacaktır. Güçlü meclisin ancak güçlü parlamenterlerden oluştuğuna şüphe yoktur.

ETKİN VE DEMOKRATİK BİR YASAMA İÇİN MECLİS KOMİSYONLARI

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de yasama faaliyetinin etkin şekilde icra edilebilmesi için yasa tasarısı ve tekliflerinin ilgili Meclis Komisyonlarında meslek ve sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu en geniş katılımı tartışılarak ve incelenerek murakabesinin yapılması sağlanacaktır.

Bunun sağlanması için Meclisteki komisyonlarının çalışma yöntemleri, Komisyonların etkin şekilde çalışmasına olanak verecek şekilde yeniden düzenlenecektir. TBMM Komisyonlarının üye yapısı, Meclisteki siyasi partilerin vekil aritmetiğine göre, sadece iktidar partisinin sözünün geçtiği şekilde değil, bütün siyasi partilerin adil ve etkin olarak sürece katkısı olacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Meclis Komisyonlarında muhalefetin etkinliği arttırılacak ve komisyonlar, iktidarın istediği kanun tasarısını yasalaştırması öncesinde göstermelik ve etkisiz bir ara aşama olmaktan çıkarılacaktır. “Çoğulcu demokrasi” ve “katılımcı yönetim” ilkesine uygun olarak yeniden düzenlenecek olan Meclis Komisyonları, aynı zamanda **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’deki**, “Denetleme” ve “Liyakat” ilkelerinin de sağlanmasının gereğidir.

ANAYASAL KURUMLARIN DEMOKRATİK MEŞRUIYETİNİ SAĞLAYAN MECLİS

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de kuvvetler ayrılığı ilkesinin güçlü bir şekilde sağlanması için çok büyük öneme sahip olan, **Anayasa Mahkemesinin üyeleri, Hâkimler Savcılar Kurulu, Sayıştay, Yüksek Seçim Kurulu, YÖK’ün yerine kurulacak olan Türkiye Yükseköğretim Kurumu ve RTÜK üyelerinin TBMM’ce** nitelikli çoğunluk ile seçilmeleri sağlanarak bu kurumların, demokratik meşruiyeti sağlamlaştıracak ve tarafsızlıkları şüpheden arındırılacaktır.

VİZYONER BİR PLANLAMA TEŞKİLATI

Bugün, makroekonomik, sektörel ve bölgesel olarak Türkiye resminin tamamını gören bir kurum bulunmamaktadır. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmamızı gerçekleştirmek üzere Hükûmete danışmanlık yapacak, politika oluşturacak, projeksiyon yapacak, bakanlıkları koordine edecek bir kuruma ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, günümüz ihtiyaçlarına uygun şekilde, Cumhurbaşkanlığına bağlı Bütçe ve Strateji Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı olarak yeniden yapılandırılacaktır. Bu kurumun müsteşarı Başbakanın teknik müsteşarı gibi görev yapacaktır. Doğrudan Başbakana bağlı olacak bu kurum, kalkınma planlarını, orta vadeli programları ve yıllık programları kamu kurumları ve özel sektörle birlikte katılımcı bir şekilde hazırlayacaktır.

MÜDAHALEYE KAPALI BİR MERKEZ BANKASI

2001 yılında Merkez Bankası bağımsız hâle getirilmiş, ancak özellikle son yıllarda yapılan siyasi müdahaleler sonrasında bağımsızlığı tartışılır vaziyettedir. Yeni sistemde enflasyon hedefini belirleme yetkisine sahip olan Merkez Bankası, bu hedefi gerçekleştirmek üzere politika araçlarını bağımsız olarak kullanacaktır. Merkez Bankasının bağımsızlığını zedeleyecek hiçbir uygulama ve düzenlemeye müsaade edilmeyecektir. Merkez Bankası Başkanı, Bakanlar Kurulu tarafından 5 yıllığına atanacaktır.

ÇOĞULCU DEMOKRASİ, KATILIMCI YÖNETİM, GÜÇLÜ MECLİS ANLAYIŞI.

BAĞIMSIZ DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, özerklik altında keyfî kararların alındığı, siyasi iktidarın talimatları çerçevesinde hareket eden, iktidarın siyasi sorumluluktan kaçınmak için kullandığı, kurul üyelerinin yetkinliklerinin tartışıldığı kurumlar haline gelmiştir. Bu kurumların yetki ve sorumlulukları arasında denge kurulması ihtiyacı bulunmaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurumu, Rekabet Kurumu, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Enerji Piyasası Kurumu, Kamu İhale Kurumu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip kurumlar olacaktır.

En az yüzde %25 oranında kadınlardan oluşacak kurulların başkan ve üyeleri en fazla iki defa olmak üzere, dört yıllığına Bakanlar Kurulu tarafından atanacaktır. Her kurulun durumuna göre, katılımcılığı sağlamak ve ilgili kamu kurumları arasında koordinasyonu etkinleştirmek üzere, sektör ve ilgili kurum temsilcilerine kurullarda yer verilecektir. Kurul üyelerinin seçimi, alanlarıyla ilgili yetkinlikleri hususunda her türlü endişeden uzak bir şekilde, nesnel kriterlere bağlanacaktır. Kurul üyelerinin mali haklarında yeknesaklık sağlanacaktır.

Düzenleme ve denetleme kurumları ilişkili bakanlıklarıyla uyum içinde çalışacak, hükümet tarafından belirlenen hedef ve politikalara uygun şekilde faaliyet gösterecek, kanunda belirlenen sürelerle uyacak, tanımlanan iş süreçlerine göre görevlerini yapacaklardır. Bu kurumların bütçe teklifleri üzerinde bütçeyle ilgili otorite tarafından tasarrufta bulunulabilecektir. Özerklik, bu kurumların muhatabı olan kişi, firma ve kurumlara karşı keyfî bir şekilde davranması anlamına gelmeyecektir.

VERİLERİYLE GÜVEN VEREN BİR TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU

Son yıllarda bütün kamu kurumlarında büyük bir yıpranmışlık, isteksizlik, başıbozukluk, risk almama gibi durum ve tavırlar gözlenmektedir. Vatandaşın kurumlara, onların ürettiği veri, bilgi ve politikalara güveni kalmamıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu da bu kurumlardan bir tanesidir. Türkiye İstatistik Kurumu bugün saygınlığı azalmış, verilerine güvenilmeyen, açıkladığı her veri tartışılan, vekâletlerle yönetilen bir kurum haline gelmiştir. İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistemde, TÜİK Başkanı, Bakanlar Kurulu kararıyla, başkan yardımcılarını müşterek kararnameyle, diğer yöneticileri ise TÜİK Başkanının onayıyla atanacaktır. TÜİK Başkanlığı doğrudan Başbakan'a bağlı özerk bir kurum haline getirilecektir.

MİLLETİN HİZMETİNDE GÜÇLÜ VE ADİL YEREL YÖNETİMLER

Türkiye'de yerel yönetimlerin gelişme seyri incelendiğinde; yerel yönetimler politikasının oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve uygulanmasında sorunlar olduğu görülmektedir. Bu sorunlara çözüm olması için yapılmaya çalışılan reformların başarısız olma nedenleri olan siyasi irade eksikliği, reform stratejisinden yoksunluk, model eksikliği ile uygulama ve izleme eksikliği **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de** ortadan kaldırılarak, mahalli idarelerin etkin, etkili, verimli bir bünyeye kavuşturulması sağlanacaktır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem' ile yerel yönetimlerin; yapısal ve işlevsel sorunları, kentleşme, nüfus artışı, vatandaşların beklenti ve taleplerinin artması ve çeşitlenmesi, merkezî yönetim ile yerel yönetimler arasındaki görev ve kaynak bölüşümüne dair sorunlar ile mevcut sistemin performans düşüklüğü dikkate alınarak; katılımcılık, demokratikleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda, Türk idare tarihindeki yerel yönetimlere ilişkin tecrübeler ve birikimler de dikkate alınarak reform süreci gerçekleştirilecektir.

Yerel yönetimlerle merkezî yönetimin aynı siyasal yelpazede olmadığı dönemlerde, vesayet denetiminin yerindelik ağırlıklı bir tarzda uygulanması, yerel yönetimlerin idari özerkliği ilkesine ters düşecek uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildikten sonra yerel yönetimler üzerinde çağdaş ilkeleri zedeleyecek nitelikte birçok düzenleme yapılmıştır.

Büyükşehir Belediyesi olan illerde; Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının yönetsel ve mali yönden güçlendirilmesi sonucunda, fiili olarak ağır bir yönetsel vesayet oluşturulmuştur.

Belediye Kanunu'nda; belediyelerin ileri teknoloji ve büyük tutarda maddî kaynak gerektiren alt yapı yatırımlarına ait projeleri için yapılacak borçlanmalarda, onay yetkisi, Cumhurbaşkanına verilmiştir. Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ile ilgili düzenlemelerde Cumhurbaşkanı kararı aranmaktadır. Diğer kuruluşlarla ilişkiler ile ilgili maddesinde yapılan değişikliklerle Cumhurbaşkanının uygun gördüğü STK'lar ve vakıflar dışında kalan kurumlara belediyelerin, ortak proje ve çalışma yapması engellenmiştir. Bu düzenleme, dernek ve vakıfların siyasal iktidara yaklaşması ve partizanlaşmasına sebebiyet vermektedir.

ÇOĞULCU DEMOKRASİ, KATILIMCI YÖNETİM, GÜÇLÜ MECLİS ANLAYIŞI.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de, bu ve benzeri tüm antidemokratik düzenlemeler ortadan kaldırılacaktır. Türk yerel yönetim sistemi; idari ve mali açıdan güçlü, yerinden yönetim esasına göre belirlenen yetki, görev ve sorumluluklara sahip, kaynaklarını ekonomik ve verimli kullanan, diğer paydaşlar ile iş birliği yapan, çağdaş hizmet uygulamalarını kullanan, stratejik yönetime önem veren, etkinlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, demokratiklik ve katılımcılığı esas alan şekilde yeniden oluşturulacaktır. Mahallî idarelerin seçimle iş başına gelen organları, yemin ederek göreve başlayacaktır.

Terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle bir belediye başkanının görevden alınması durumunda, Belediye Kanunu'nun 45. maddesindeki düzenlemeye göre belediye başkanının belediye meclisi tarafından seçimi gerçekleştirileceğine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Bu durumda yeni seçilen başkanın da terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevinden uzaklaştırılması halinde benzeri işlem tekrarlanacaktır. Tekrarlanmaya imkân kalmaması halinde ise seçimler yenilenecektir.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem; yerel yönetimler sisteminin yeniden inşasını, var olan sorunları gidermek için yasal, yönetsel, sürekli çözüm üreten ve bunu da uygulamaya aktaran bir süreç olarak görmektedir.

Mahallî idarelerin altyapı, ulaşım, imar faaliyetlerini hızlandıracak, yönetime etkinlik kazandıracak ve mali yapıda ortaya çıkan tıkanıklıkların üstesinden gelecek yasal düzenlemeler yapılarak merkezi yönetimin yerel yönetimlerle iş birliği mutlaka sağlanacaktır. Bunun için İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki yetki ve kaynak dağılımı, iktidar ve muhalefet belediyesi ayrımı olmasına imkân vermeyecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

Nüfusu çok yüksek olan büyükşehirler ile ilgili özel bir düzenleme yapılarak kentin daha etkin ve sağlıklı yönetimi mümkün kılınacak, Büyükşehir Belediyeleri ile Büyükşehir İlçe Belediyeleri arasındaki sorunlu ilişkiler, yetki, görev ve sorumluluk bölüşümleri yeniden gözden geçirilerek, yasal düzenlemeye tabi hale getirilecektir.

Yerel yönetimlerin gelirleri ile ilgili yeniden düzenleme yapılarak, borçlanma ana gelir kaynağı olmaktan çıkarılarak, yerel yönetim birimlerine genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay artırılarak, yerel vergi ve harçlar sistemi yeniden düzenlenerek, öz kaynaklarını artırma olanağı sunulacaktır. Genel bütçeden pay dağıtım kistasları revize edilerek, dağıtım kistasları arasına nüfus ve yüzölçümünün yanı sıra, belediyelerin öz gelir kapasitesi ve harcama ihtiyaçlarına ilişkin farklı kriterler de yasaya eklenecektir.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de yerel yöneticilerin sorumluluğu sadece kurallara ve süreçlere uygun davranmakla sınırlanmayacak, yapılan işlerin sonuçlarından da sorumlu olunacaktır. Çağdaş yerel yönetim anlayışı gereği, yerel yönetim birimlerine geniş yetkiler ve görevler verilirken, bu yetkilerin kamu yararı dışında kötüye kullanımını önleyecek tedbirlerin alınması sağlanacaktır. Vatandaş denetimi ve hukuka uygunluk denetimi mekanizmaları yeniden düzenlenerek, mali denetim sistemi kapsam ve nitelik açısından yeterli hâle getirilecektir. Bu kapsamda Yerel Yönetim Ombudsmanlığı kurulacaktır.

Büyükşehirlerde köylerin kaldırılmasıyla mahalleye dönüşen yerler için ayrı bir yasal düzenleme çıkarılarak; tarım, hayvancılık, kültürel değerlerin korunması, vergi gibi hususlar ile ilgili gerekli adımlar atılacaktır. Mahalle muhtarlığı ile ilgili yasal düzenleme yapılarak organları, işleyişi ve görevleri yeniden belirlenecektir.

03

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamenteer Sistem İlkeleri

KUVVETLER AYRILIĞININ TESİSİ İLE GÜÇLÜ DENETİM

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’in olmaz olmazı, Kuvvetler Ayrılığı ilkesinin hukuk sisteminde tam olarak yerleşmesidir. Hukuk devletinin olmazsa olmazı Kuvvetler Ayrılığı ilkesidir. Yani, Yasama-Yürütme ve Yargı erklerinin birbirleri üzerinde hâkimiyet kurmadan tam olarak bağımsız şekilde işlemesi ve aynı zamanda bu üç erkin birbirinin üzerinde vesayet kurmadan, kurma gücüne sahip olmadan birbirini dengelemesidir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de bağımsız şekilde işleyen bir Parlamenteonun dört asli görevi vardır: Milleti temsil etmek, yasa koymak, hükûmeti denetlemek ve bütçe yapmak. Yasama süreçleri ve hükûmet etmek esas itibarıyla çoğunluğu elinde bulunduran parti ya da partilerin, denetim ise muhalefet partilerinin inisiyatifıyla yürütülmelidir. Bütçeyi kabul etmek ise Meclisteki iktidar ve muhalefet gruplarının aktif katılımı ile gerçekleştirilir.

Yasa yapma yetkisi çerçevesinde kanunların hazırlanmasında alışkanlık haline getirilen Torba Yasa hazırlama yönteminden vazgeçilecektir. Torba Yasa, kanun yapma tekniği bakımından liyakatin bırakıldığı, işin kolayına gidilerek, çeşitli kanunlarda o kanunun bütünlüğünden uzak bir yöntemle, hükümlerde değişiklik yapılmasına ya da ilave hükümlerin konulmasına sebep olmaktadır. Yargı mensuplarının dahi anlamakta zorluk çektiği, vatandaş tarafından ise anlaşılması mümkün olmayan bu kanun yapma yöntemi terk edilecektir.

GÜÇLENDİRİLMİŞ MECLİS DENETİMİ

Parlamenteer sistemin en önemli özelliklerinden birisi, hükûmetin Meclis tarafında güvenoyu mekanizması ile göreve getirilmesi, gerektiği takdirde de güvensizlik oyu ile düşürülmesidir. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’in** amacı, denge ve denetleme mekanizmalarının doğru tesis edildiği bir hukuk sistemi ile hükûmetin, dönemi süresince milletten aldığı oyların karşılığını en iyi şekilde hizmet ederek vermesini sağlamaktır. Yürütmenin denetlenmesi, siyasi istikrarın bozulması için değil, tam tersine siyasi istikrarın sağlanması içindir.

Parlamenteer sistemde Meclis, içinden çıkardığı hükûmeti denetleme yetkisine sahiptir. Bu yetkisini kullanabilmesi için de en önce Meclisin bilgi edinmesi gerekir. Bilgilenme, denetleyebilmenin ön şartıdır. Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Meclisin bilgi edinebilmesinin yolu, Meclis Araştırması yapılması ve yürütmeye yazılı soru sormasıdır.

Mevcut hükûmet sisteminde Meclis’in, yürütmeyi en önemli denetleme yöntemi olan gensoru ile hükûmeti düşürme yetkisi bulunmamaktadır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’** Meclise gensoru yetkisini tekrar kazandıracaktır. Millet’in ve parlamenteonun güvenini kaybetmiş bir hükûmetin düşürülmesi demokratik meşruiyetin gereğidir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de gensoru ile TBMM’nin Bakanlar Kurulunu ya da her bir bakanı denetleme ve gerekirse düşürme yöntemi, hazırlanacak olan Anayasada yeniden tesis edilecektir. Gensoru ile hükûmetin ve hükûmet üyesi olan bakanların denetlenmesi, kuvvetler ayrılığının en önemli denetleme araçlarından birisidir. Yasamanın yürütme üzerindeki bu gücü, hem “Denetim” ilkesinin, hem de “Demokratik Hukuk Devleti” ilkesinin gereğidir.

Unutulmamalıdır ki gensoru, millete hizmet etmekle görevli olan yürütmenin, milleti temsil eden Meclis tarafından denetlenerek, millet’in hakkının korunmasını sağlar. Ancak gensoru mekanizması hükûmet istikrarsızlıklarına yol açmamalıdır. Yıkmakta birleşenlerin her şeyden önce yapmakta da birleşmeleri gerekmektedir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem,’ “yapıcı güvensizlik oyu” sistemini getirecektir. Güvensizlik oyuyla hükûmetin düşürülmesinin ön koşulu, yeni Bakanlar Kurulunu oluşturacak olan Başbakanın Meclis tarafından üye tam sayısının salt çoğunluğu ile seçilmesi şartıyla mümkün olacaktır. Bu durumda Cumhurbaşkanı’nın başbakanı atama yetkisi bağıli-yetki olarak kabul edilecektir. Böylelikle, yönetimde istikrar ilkesine zarar verilmeksizin yasamanın denetim yetkisi kuvvetlendirilecektir.

Güçlü parlamenteer olmadan güçlü Meclis olmayacağı düşüncesinin bir sonucu da milletvekillerinin bilgi edinme imkânlarının genişletilmesidir. Milletvekillerinin yürütmeden bir konuda bilgi edinmek istemesi halinde gerektiğinde sözlü gerektiğinde de yazılı soru sormaları sağlanacaktır. Meclisin hükûmete soru sorması demek, bilgi edinmek için sorulan bu sorunun millet adına, milletten alınan güçle sorulması demektir. Bu nedenle hazırlanacak Anayasa’da ve İÇTÜZÜK’te, temel siyasi konularda belirli sayının üzerinde milletvekilinin sözlü soru sorması halinde, sorunun muhatabı olan Bakan, sorunun cevabına odaklanarak, TBMM’ye gelerek milletvekillerine açıklama yapacaktır. İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistemde bakanın sözlü soruyu cevaplamaktan kaçınmasının demokrasi ayıbı olarak kabul edileceği bir anlayış geliştirilecektir. Bakanların İÇTÜZÜK’te belirlenen ilkelere uygun olarak cevap verip vermediği TBMM’de kurulacak olan komisyon vasıtasıyla denetlenecektir. Komisyon tarafından kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilecektir.

Bakanlıkların işlemleri ile ilgili olarak milletvekillerinin daha etkin ve güncel bilgi edinebilmesini sağlamak amacıyla bakanlıklarda başkanı ve sorumlusu en az müsteşar yardımcısı seviyesinde olmak kaydıyla **TBMM ile İrtibat Birimi** oluşturulacaktır.

KUVVETLER AYRILIĞININ TESİSİ İLE GÜÇLÜ DENETİM

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de, Bakanlar Kurulunun içinden doğmuş olduğu Meclise karşı sorumlu olması sebebiyle, talep üzerine kurul toplantısının ardından Bakanlar Kurulu Sözcüsü olan Bakan, TBMM Genel Kurulunda milletvekillerine bilgi verecek ve milletvekillerinin güncel sorularının yanıtlanması sağlanacaktır. Böylelikle Meclis’in daha etkin bir bilgi edinme imkânına kavuşması mümkün olacaktır.

Meclis Araştırma Komisyonlarının yapısı ve yetkisi yeniden düzenlenecek ve kuruluş amaçlarına uygun şekilde araştırma yapabilmeleri sağlanacaktır. Hâlihazırdaki Araştırma Komisyonlarının yürütmeyi ve temsilcilerini çağırarak sorgulama ve denetleme gücü kalmamıştır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’in** “Denetleme” ilkesi gereği Meclis Araştırma Komisyonları etkin bir şekilde denetleme yapabilme gücüne kavuşturulacaktır. Meclis Araştırma Komisyonlarıncı bilgisine başvurulmak üzere davet edilen herkes, bu davete icap ile mükellef olacaktır.

Hâlihazırdaki Meclis Soruşturması, cezai sorumluluk doğurmaktan ziyade bu sorumluluktan bir anlamda kurtulma biçiminde düzenlenmiştir. Meclis Soruşturmasında bu durumu var eden en önemli gösterge, Cumhurbaşkanının tüm suçlarından dolayı Meclis Soruşturması olmaksızın hakkında işlem yapılamamasıdır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de**, tarafsız Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinin görevleri ile ilgili suç işledikleri iddiasıyla cezai sorumluluklarını doğurmak için Meclis Soruşturması müessesesi yeniden düzenlenecektir.

Kanunların Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde iptal davası açma hakkı son seçimlere katılarak Meclis’te grup kurmuş tüm siyasi partilere tanınacaktır.

MİLLİ BÜTÇEDE ETKİN MECLİS

Bütçe yapımı ve denetlenmesi demokratik rejimlerde parlamentoların en önemli yetkilerinden birisidir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, TBMM’nin bütçe konusunda sahip olduğu yetkiler büyük oranda budanmış ve yasama bu nedenle ciddi bir etki kaybı yaşamıştır. Mevcut sistemde Meclisin Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanan bütçeyi reddetme yetkisi bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanının hazırladığı yeni yıla ait bütçenin TBMM tarafından kabul edilmemesi durumunda, geçici bütçe, o olmazsa da bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilerek kullanılmaktadır. Bu düzenleme ile Meclisin bütçe üzerindeki etkinliği ve denetim gücü bertaraf edilmiştir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de ‘Denetleme İlkesi’ gereği, TBMM’nin, yeni mali yılın bütçesinin kabulündeki etkinliği yeniden tesis edilecektir. Zira Demokratik hukuk devletin önemli bir göstergesi de vatandaşların seçtikleri vekiller aracılığıyla, devlete verdikleri vergilerin ne şekilde harcanacağını etkilemek ve yapılan harcamaları denetlemek hakkıdır. Hâlihazırda bütçe ve kesin hesap, Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından görüşülerek karara bağlanmaktadır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de bütçe kanun tasarısı Bakanlar Kurulu tarafından, en az mali yılbaşından yetmiş beş gün önce TBMM’ye sunulacaktır. Başbakan Genel Kurul’da bütçenin ilk ve son gün görüşmelerine mutlak surette katılacaktır. Bütçe kanun tasarısı Plan ve Bütçe Komisyonunda, kesin hesap kanun tasarısı ise yeni kurulacak Kesin Hesap Komisyonunda görüşülecektir. Bu iki komisyonun teşekkülünde siyasi parti gruplarının, grubu olmayan siyasi partilerin ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulacaktır.

Ödenek üstü harcama uygulaması âdeta bir kural hâline gelmiş, mali disiplini bozan ve Meclisin bütçe hakkını gasp eden bir mahiyete bürünmüştür. Ekonominin kötü gidişatında bütün fedakârlık vatandaştan beklenip milletimiz ekonomik sıkıntıların altında ezilirken, iktidarın bu uygulama ile fütursuzca, Meclis yetkisinden kaçarak harcamalar yapıp tasarruftan kaçınması, kamuoyunda büyük infial yaratmaktadır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de** TBMM’nin bütçe hakkını fiilen ortadan kaldıran ödenek üstü harcama uygulamasına son verilecektir. Ödenek üstü harcama ihtiyacının ortaya çıkması halinde, Bakanlar Kurulu TBMM’ye ek bütçe kanun tasarısı sunacaktır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri dışında fonlar dâhil bütün kamu idarelerinin ve kamu tüzel kişiliklerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılacaktır. TBMM’den ek bütçe kanunu çıkartılmadan bütçe ödenekleri toplamının üstünde harcama yapılmayacaktır.

Bütçenin gerek komisyonda gerek Genel Kurulda görüşülmesinde, içinde bulunulan yılın ve gelecek yılın değerlendirmesine odaklanılacaktır.

Bütçe gelir ve giderleri ile bütçe dengesi büyüklükleri “Maastricht Kriterleri” esas alınarak kural bazlı, performans ve kaynak verimliliği odaklı bir bütçeleme anlayışı ile oluşturulacak ve uygulanacaktır.

Gelir azalışına veya gider artışına neden olacak kanun tasarısı ve teklifleri sağlıklı yapılmış etki analizlerine dayandırılacaktır. Cari ve izleyen yılların bütçelerine mali yük getirecek tasarısı ve tekliflerde, öngörülen giderleri karşılayabilecek mali kaynak gösterilmesi zorunlu olacaktır.

KUVVETLER AYRILIĞININ TESİSİ İLE GÜÇLÜ DENETİM

KAMU YÖNETİMİNDE GÜÇLÜ DENETİM

Yolsuzlukla mücadelede başarı için; **“Siyasal Hesap Verme Sorumluluğu”** (Yürütmenin Parlamento'ya karşı sorumluluğu), **“Yönetmelik Hesap Verme Sorumluluğu”** (Kamu Yöneticilerinin bağlı olduğu yürütme erkine karşı sorumluluğu) ve **“Vatandaşa Yönelik Hesap Verme Sorumluluğunun”** (hem TBMM hem de bütünüyle devletin vatandaşa karşı sorumluluğu) tam ve eksiksiz uygulanması önem arz etmektedir.

Bunun için, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uyumlu şekilde yasalar ve ikincil mevzuat dâhil olmak üzere, ulusal düzenlemeler tamamlanacak, şeffaflığı engelleyen ve yolsuzluğu besleyen faktörlerin ortadan kaldırılması sağlanacak ve kamu yönetiminde kurumsallaşma, yalınlık ve verimlilik esas alınacaktır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yoğunlukla uygulaması görülen; kamuda denetimsiz alanlar oluşturma yönündeki uygulamalar derhâl ortadan kaldırılacaktır. 6741 sayılı yasayla kurulan, ‘Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin’ göstermelik denetimi, bu duruma örnektir. Sayıştay’ın denetlemekle yükümlü olduğu kamu kurumlarının sadece düşük bir yüzdesini denetleyebilmesi, TBMM’ye gönderilmesi gereken raporların, oluşturulan komisyonlarla kırılarak sansürlenerek göndermesi, Kamu İhale Kanunu kapsamından çıkartılan kamu kurum ve kuruluşları, ne yazık ki ülkemizin normal haline dönüştürülmüştür.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Sayıştay’ın gücü azaltılmış, âdeta budanmıştır. Birçok harcama, Sayıştay denetiminden çıkarılmıştır. Demokratik bir hukuk devletinde hükümetin bütün harcamaları şeffaf ve denetlenebilir olmak zorundadır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi’de**, “Denetleme” ilkesi gereği, Sayıştay’ın gücü ve etkisi artırılarak yeniden düzenlenecektir. Özellikle Sayıştay’ın düzenlilik ve performans denetiminin etkin bir biçimde kullanılması için gerek uygulamada gerekse mevzuatta ihtiyaç hissedilen değişiklikler yapılacaktır. Hükümetin bütün harcamaları, istisnasız olarak, Sayıştay denetimine açık olacaktır. Harcamaların nerelere ve ne miktarda yapıldığı şeffaf bir şekilde Sayıştay tarafından incelenecektir. Kamu harcamalarının denetlemekle görevli olduğundan dolayı Sayıştay’a karşı ticari sır iddiası ileri sürülemeyecektir.

Bu amaçlara yönelik olarak, **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi’de**; kamu yönetiminde şeffaflığın hayata geçirilmesi, hesap verme sorumluluğunun yönetim anlayışına yerleştirilmesi, yolsuzlukla mücadele için kurumsal yapıların oluşturulması, örgütsel denetimin etkinliğinin artırılması, adalet duygusu ve hukukun üstünlüğü anlayışının yerleştirilmesi, medya ve sivil toplum örgütlerinin sağlıklı işleyişi ile vatandaşların yolsuzluklara karşı duyarlılığının artırılması sağlanacaktır.

TÜRK DENETİM YASASI

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi’ önerilerimiz dâhilinde, kamu denetim sistemimizin yeniden inşası konusunda, aşağıdaki tedbirler alınacaktır. Zamanın ruhunun, Kamu Denetim Kurullarının, yeni bir anlayışla içinde bulunduğu sorunların ortadan kaldırılması; tarafsızlığının, bağımsızlığının güçlendirilmesi ve objektif çalışma ortamının sağlanmasını gerektirdiği açıktır. Bu kapsamda olmak kaydıyla kamu harcamaları ve denetimi konusunda uzmanlığı tartışmasız nitelikte olan kamu denetim kurullarının, kılı kırk yaran, soğukkanlı ve tarafsız yaklaşımı perde gerisinde bırakılınca; kolluk kuvvetlerinin, sadece iletişimi dinleme yöntemiyle kurguladığı operasyon zihniyetinin, vahim sonuçları görülmüştür. Bu cümleden hareketle; Bakanlıkların ve Genel Müdürlük denetim elemanlarının mesleki faaliyetlerini yürütürken tarafsız ve bağımsız şekilde görevlerini yerine getirmelerini sağlamak üzere; çağdaş dünya uygulamaları dikkate alınarak, Anayasal ve yasal güvence sağlanacak, **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi’** dâhilinde, **Türk Denetim Yasası** acilen hayata geçirilecektir.

Bu düzenleme kapsamında, denetim birimlerinin ortak etik ilkelerinin, raporlama standartlarının, olaylara yaklaşımlarının, doğru ve yanlış algılamalarının aynı düzleme oturtulacağı bir hukuksal zemin oluşturulacaktır. Denetim elemanlarının işe alınma, atanma, görev, yetki ve sorumlulukları, kariyer yapıları, teftiş birimlerinin objektif çalışma usul ve esasları, inceleme, soruşturma ve teftiş faaliyetlerinde, eşitlik içerisinde davranılmasını sağlayacak net ve açık hükümler hazırlanacak yasada yer alacaktır.

Kamu denetim sisteminin ürettiği, denetim ve ölçme değerlendirme rapor ve faaliyetlerinin, belli bir sistem dâhilinde (kişi hakları ve devlet sırları korunarak) kamuoyu ile şeffaf ve açık şekilde paylaşılacağı bir sistemin kurulması sağlanarak, Türk kamu yönetiminin tıkanan damarları, İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi’nin tesisi ile açılacaktır.

Bürokratik üst yöneticiye bağlı sistemlerin mahsurları ve zafiyetleri açık olduğundan, herhangi bir kısıtlama olmaksızın, denetim raporları, millet iradesinin temsilcisi TBMM ile paylaşılacak ve milletvekillerinin erişimi sağlanacaktır.

KUVVETLER AYRILIĞININ TESİSİ İLE GÜÇLÜ DENETİM

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem' hayata geçtiğinde; Anayasal bir kurum olan Devlet Denetleme Kurulu'nun yapısı, Denetim Üst Kurulu görev ve sorumluluklarını yerine getirebilecek şekilde yeniden düzenlenecektir. Denetim birimlerinin başarısı ve başarısızlıklarının ölçülmesi, gelişimlerine yönelik tedbir ve uygulamalar, planlanmalar ile birden fazla bakanlığı ilgilendiren ülke çapındaki büyük soruşturmalar, Devlet Denetleme Kurulu tarafından koordine edilecektir. Denetim elemanlarının, yolsuzlukla mücadele görevlerini en iyi şekilde yerine getirecekleri nitelikleri kazanmalarını sağlamak ve ortak denetim kültürünü oluşturmak üzere, Devlet Denetleme Kuruluna bağlı Denetim Akademisi oluşturulacaktır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'; tüm kamu denetim birimlerinin, birbirleriyle ortak hedef ve ilkeleri benimseyerek, yozlaşmış idare sisteminin, hukuk ve evrensel denetim ilkeleri çerçevesinde hesap verebilir hâle getirilmesini sağlayacaktır.

Yargı kararlarının idare tarafından uygulanmaması ya da arkasından geçilmesine yönelik uygulamalar sonlandırılacaktır. Kamu görevlilerinin atama, nakil, görevlendirme gibi konularda idari yargıya dava açması durumunda yapılan işlemin, uygulanmakla etkisi ortadan kalkacak işlem olarak kabul edilmeyerek idarenin savunması alındıktan sonra yürütmenin durdurulması kararının verilebileceğine ilişkin düzenleme kaldırılacaktır.

Amacımız, her hizmetin en iyisine layık olan milletimize, bu kalitede hizmetleri sunacak bir kamu yönetimine ve onu bu yönde denetleyip görevini kâmilen yerine getirecek bir kamu denetim sistemine **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'** yoluyla ulaşmaktır.

ANAYASAL DENETİM İÇİN VESAYETİN KALDIRILMASI

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in "Denetim" ilkesinin önemli tamamlayıcısı olarak "Vesayetin Kaldırılması" da zorunludur. Demokrasilerde hiçbir erkin diğeri üzerinde vesayet kurması kabul edilemez. Askerî ya da sivil her türlü vesayet, demokrasiyi ortadan kaldırır.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi gereği Yasama, Yürütme ve Yargı erkleri tam olarak bağımsızdır. Ancak demokrasilerdeki 'Denge ve Denetleme Sistemi' gereği de birbirlerini denetlemekle yükümlüdürler. Bu denetleme hiçbir surette, bu erklerden birinin diğeri üzerinde hâkimiyet kurması, bir başka deyişle birinin diğeri vesayeti altına alması anlamına gelmez.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de, Devletin hiçbir kurumu, Anayasa ve yasalardan aldığı yetkiyi aşarak başka bir kurum üzerinde vesayet kuramaz.

Türk siyasi tarihinde çeşitli kurumların birbiri üzerindeki vesayet kurma mücadelesi, her daim sürülmüştür. Bu süreç dört ana vesayet dönemine indirgenebilir. İlk olarak demokrasi, askerî darbelerle defalarca kesintiye uğratılmış ve her darbe döneminde askerî vesayet, ülkede egemen olmuştur. Devamında askerî vesayeti ortadan kaldırmak için FETÖ'ye ihale edilmiş bir yargı vesayeti oluşturulmuştur. Bu yargı vesayetiyle –"peygamber ocağı" dediğimiz- Türk Silahlı Kuvvetlerinin yapısal formu, sistematik ve bilinçli bir şekilde bozulmuş, hiyerarşik yapısı zedelenmiştir. FETÖ ile mücadele sürecinde aşırı güvenlikçi politikalarla, yargı vesayeti bu kez de kolluk vesayetine dönüşmüştür. Gelinen son aşamada ise Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemiyle başta yasama ve yargı olmak üzere, Devletin tüm organlarında ve kurumlarında, Cumhurbaşkanlığı vesayeti oluşturulmuştur.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in "Hukukun Üstünlüğü" ilkesine uyuldukça, ülke üzerinde vesayet kurma heveslisi olan bütün kurum ya da kişilerin hevesleri kursaklarında kalacak ve Türkiye'de vesayet dönemleri son bulacaktır.

**HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ
TAM BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ YARGI**

04

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamenteer Sistem İlkeleri

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ TAM BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ YARGI

Maalesef Türkiye, milletin yargıya güveninin, yakın tarihin en düşük seviyesinde olduğu bir dönemden geçmektedir. Bu güven yıpranmasının en büyük nedeni, siyasi iktidarın hukuku ve yargıyı kendi denetimine alma çabasıdır. Siyasi otorite bu çabasında başarıya ulaştıkça, yargı adaletten uzaklaşmakta ve kişiye göre işleyen bir erk konumuna gelmektedir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de yargı erki tam bağımsız ve tarafsız olarak, hukuka, vatandaşa ve devlete hizmet edecektir. Anayasa ve ilgili kanunlar, özellikle yürütmenin yargı üzerinde etkin olmasına ve yargıyı kendi lehine şekillendirmesine izin vermeyecek hükümler ile donatılacaktır. İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistemin en temel ilkelerinin başında gelen ‘Bağımsız ve Tarafsız Yargı’, Türkiye Cumhuriyeti’nin her vatandaşının sahip olduğu en büyük teminatıdır.

Yargının bağımsız ve tarafsız olabilmesinin temel ilkeleri;

- **Yargının, yürütmeden ve yasamadan bağımsız olması,**
- **Bağımsızlığının gözetilmesi ve saygı görmesi,**
- **Doğrudan veya dolaylı olarak herhangi bir şekilde kısıtlama, etki, yönlendirme, baskı, tehdit veya müdahale olmaksızın, karar verebilir olmasıdır.**

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de, her bir vatandaş cinsiyet, eğitim, ırk, dil, din, mezhep gibi bütün insani özelliklerinden arı olarak kanun önünde eşittir. Suç işlediği takdirde bağımsız ve tarafsız yargı önünde hukukun üstünlüğü ilkeleri uyarınca yargılanacaktır. Hiçbir suç cezasız kalmayacak, ancak sahte delillerle de kişiye özel suç yaratılıp cezalandırılmayacaktır.

“Geç gelen adalet, adalet değildir” ilkesinin ışığında, ceza yargılamasında soruşturma evresinin daha etkin, güvenilir ve hızlı olmasını sağlamak adına, yalnızca soruşturma evresinde görevli olmak üzere Adli Kolluk Sistemi kurulacaktır.

Yargı, iktidarların yargısı değil, milletin yargısı olarak hizmet edecektir. Savcılar, Cumhuriyet’in savcısı olduklarını unutmamalıdır. Yargı, kişiye özel şekilde işlemeyecek ve karar vermeyecektir.

Hukukun üstünlüğü ilkesi devlet yönetiminde hâkim kılındıkça ülkemizde ekonomik refah da sağlanacaktır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’** ilkelerinin en önemlisi olan yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü, Türkiye’yi ekonomideki krizden de çıkaracak ve ülkede ekonomik krizlerin bir daha yaşanmasının önüne geçecektir. Hukukta adaletin sağlanması ile ekonomide refaha ulaşmak birbirine paraleldir. Devletin hukuku güçlü olduğu ve adaleti sağladığı ölçüde devletin ekonomisi de iyi olacaktır. Unutulmamalıdır ki bir ülkenin ekonomideki gücü, hukuk sisteminin güçlü olmasıyla yakından ilişkilidir.

TUTUKLAMA BİR ÖN İNFAZ MÜESSESESİ OLMAKTAN ÇIKARILACAKTIR

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de en önce ceza muhakemesi hukukunda açıkça bilindiği üzere, yargılama esnasında tutuklamanın istisnai bir tedbir olduğu ilkesi başta olmak üzere, evrensel hukuk kuralları tam manasıyla uygulanacaktır. Bu ülkenin insanları, aydınları, gazetecileri, FETÖ’nün savcılarını ve hâkimlerinin sistemi olan, hüküm giymeden en baştan cezalandırma yöntemi ile kanuna, Anayasa Mahkemesi kararlarına, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına aykırı olarak uzun tutukluluklar ile hapislerde çürütülmeyecektir. Açılmış ancak uzun süre boyunca sonuçlandırılmamış soruşturmalarda kişilerin lekelenmeme hakkı ve bunun tali sonuçlarından olan terfi edememe, kamu görevine girememe gibi hukuksuzlukların önüne geçilecektir.

Soruşturma sürelerine ilişkin suç tiplerinin ağırlıkları ve fail sayısı dikkate alınarak düzenleyici süreler belirlenip yürürlüğe sokulacaktır. Bu hususta özensiz davranışlar ve görevinin gereğini yerine getirmeyenlerle ilgili olarak gerekli yasal işlemler ivedilikle yapılacaktır. Ülkenin bütün vatandaşları adil bir şekilde hukuka ve kanuna uygun olarak yargılanacak, suç işleyen kişi cezasını çekecektir. Ancak devlet hiçbir surette kimsenin eziyet görmesine, itibarının ve onurunun yerle bir edilmesine, iftiralar ile toplum önünde değersizleştirilmesine izin vermeyecektir. İnsan onurunun korunması devletin ilk ve en asli görevi olacaktır.

Ülkemizin neredeyse her bir vatandaşının kendisinin ya da bir yakınının muhatap olduğu Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargısı, tam olarak tarafsız, bağımsız, hiçbir makam, kişi ya da kurumdan etkilenmeksizin, talimat almaksızın, sadece ve sadece hukukun üstünlüğünü ve adaleti sağlamak için çalışacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem’de ülkede hukuk ve adaletin üstünlüğünün rüzgârı estirilerek, vatandaşların devlet yargısı önünde kendilerine hukuka ve kanuna uygun, eşit ve adil davranılacağına ilişkin inançları güçlenecek ve her bir vatandaşımızın devlete güveni, bağlılığı ve aidiyeti sağlanacaktır.

Masumiyet karinesi, yasama, yürütme, yargı ve toplum tarafından korunacaktır. Ancak ifade etmek gerekir ki masumiyet karinesinin yargıda etkin olabilmesi için toplumun da kültürel yapısı itibarıyla bu karineye inanması gerekmektedir. İşte **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem**, saydığımız ilkelerle bezendikçe hukukta masumiyet karinesinin esas olduğu fikri toplumda her geçen gün yaygınlaşacak ve adalet güven duygusu artacaktır.

Unutulmamalıdır ki devlet toplumun, toplum da devletin aynasıdır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem** ilkeleri, devletin ve toplumun birlikte hareket etmesi ile Türkiye Cumhuriyeti’nde hukukun üstünlüğü ilkesinin daha üstün ve uygulanır hâle gelmesine hizmet edecektir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenteer Sistem,’ yargı bağımsızlığı üzerine kurulu olmak zorundadır. Demokratik bir rejimde güçler dengesi bakımından en mühim konuların başında, yargı bağımsızlığının teminat altına alınması gelmektedir. **Yürütmenin yargı üzerindeki atama ve denetim yetkilerine son verilmeyeceği yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı sağlanamaz.**

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ TAM BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ YARGI

ADİL YARGILAMA İÇİN HÂKİM TEMİNATI

Yargı Bağımsızlığının ilk şartı '**hâkim teminatı**'nın sağlanmasıdır. Adil yargılanma, ancak bağımsız ve tarafsız mahkemeler eliyle yapılabilir. Bağımsız ve tarafsız mahkeme de ancak hâkiminin bağımsız ve tarafsız olması ile mümkündür.

Anayasa'nın 153. maddesinin, 'Anayasa mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayınlanarak, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar' şeklindeki açık hükmüne rağmen, yerel mahkemeler, AYM'nin kararlarına uymamakta ve kendisini daha üst bir merci sayarak AYM kararlarını tartışmaktadır. Bu durum, çok açık bir şekilde hukuken Anayasa suçu olduğu halde, en önemli görevi, Anayasanın uygulanmasını gözetmek olan Cumhurbaşkanı ve bakanlar bu duruma seyirci kalmaktadır.

Yürütme organının siyasi günlük demeçlerinde, bir kişinin tutuklanması ya da serbest bırakılması gerektiğini söylemeleri ve âdeta açıkça yargıya talimat vermeleri olağan hâle gelmiştir. Türkiye yaşamakta olduğumuz dönemde ne yazık ki, yargının itibarının sarsılmasına neden olan pek çok vaka yaşamıştır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de Türkiye bu utançtan kurtarılacaktır. Kurtarılmak zorundadır. Zira yargının bağımsız ve tarafsız olmadığı yerde demokrasi ve hukuk devleti de yoktur.

Bu utançtan kurtulmanın yolu 'Hâkim Teminatının' sağlanmasıdır. Hâkim teminatı ile kastedilen, ekonomik teminat, coğrafi teminat ve mesleki teminatdır. Hâkimlerin coğrafi yer teminatı, 1982 Anayasasında düzenlenmemiştir. Anayasada teminat altına alınmaması nedeniyle hâkimler hakkında bir disiplin soruşturması başlatıldığında sonucu beklenilmeksizin, HSK sahip olduğu kararname çıkarma ve geçici görevlendirme yetkilerine dayanarak hâkim ve savcılarını dilediği zaman dilediği yer mahkemesinde görevlendirmektedir.

HSK'nın bu yetkiyi, temeli ve akıbeti belli olmayan gerekçeler doğrultusunda kullanması nedeniyle, hâkim ve savcılarının Anayasanın 138. maddesine göre "vicdani kanaatlerine göre hüküm verme" yetkisi ciddi anlamda örselendiği gibi, kamuoyunda da bu husus yargıya güveni azaltmıştır.

HÂKİM ve SAVCILARIN TEMİNATI, HSK

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de Anayasaya, hâkim ve savcılarının coğrafi teminatını sağlayan hüküm konulacak, aynı zamanda Hâkim ve Savcılar Kurulunun yapısı ve üye atama sistemi de değiştirilecektir.

Hâkim ve Savcılar Kurulu'nun 4 üyesinin partili Cumhurbaşkanı tarafından atanması, Adalet Bakanı ve Adalet Bakan Yardımcısının da Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile atandığı düşünüldüğünde bu sayı 6'ya çıkmaktadır. TBMM tarafından yapılacak olan atamalarda da gerçekte inisiyatif, partili Cumhurbaşkanının genel başkanı olduğu partide olmaktadır. Bu durum, HSK'nın yürütmenin etkisi altına girdiğini göstermektedir. Başka bir deyişle de yargının yürütmenin etkisinde olduğu söylenebilir. Hâkimleri ve savcılarını atayacak olan kurulun bağımsız ve tarafsız olmasına ilişkin şüphe, hâkim ve savcılarının da bağımsız ve tarafsızlığına gölge düşürmektedir.

Hâkim ve Savcılar Kurulu, 15 üyeden oluşacaktır. **Bu üyelerin 3'ü** ve bunlardan en az 1'i kadın olmak kaydıyla hukuk fakültesi mezunları arasından ve en az 15 yıllık meslek tecrübesi olan hâkim, savcı, avukat veya öğretim üyeleri arasından Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan atanacaktır. En az 1'i kadın olmak üzere **3 üye**, Yargıtay Genel Kurulu'nun kendi üyeleri arasından seçeceği iki katı aday arasından; en az 1'i kadın olmak üzere **2 üye**, Danıştay'ın kendi üyeleri arasından seçeceği iki katı aday arasından; en az 1'i kadın olmak üzere **2 üye**, Türkiye Barolar Birliği'nin serbest avukatlar arasından seçeceği iki katı aday arasından; en az 1'i kadın olmak üzere **2 üye**, lisans, yüksek lisans ve doktorasını hukuk alanında yapmış olmak şartıyla profesör unvanlı öğretim üyeleri içinden Türkiye Yükseköğretim Kurulu'nun seçeceği iki katı aday arasından; en az 1'i kadın olmak üzere 2 üye, adli yargı birinci sınıf hâkim ve savcılarını arasından adli yargı hâkim ve savcılarının seçeceği iki katı aday arasından; **1 üye**, ise idari yargı birinci sınıf hâkimleri arasından idari yargı hâkimlerinin seçeceği iki katı aday arasından TBMM tarafından nitelikli çoğunlukla üye tam sayısının en az 2/3'ünün oyuyla seçilecektir. İlk 3 turda hiçbir adayın bu sayıyı sağlayamaması durumunda TBMM Başkanının başkanlığında Divan üyeleri, Siyasi Parti Grup Başkanı veya Başkanvekilleri ile Danışma Kurulunun huzurunda kura yöntemiyle üye ataması yapılır.

HSK üyelerinin görev süresi 5 yıl olacaktır. HSK üyesi olanlar bir kez daha seçilemeyeceklerdir. Adalet Bakanı ya da onun adına Adalet Bakanı Müsteşarı, kurulun gözlemci üyesi olarak toplantılara katılabilir. HSK Başkanı, HSK tarafından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğunun oyuyla seçilir. HSK üyelerinin en az 5'i kadın olmak zorundadır.

HSK'nın hâkimler ve savcılar hakkında verdiği her türlü karar, yargı denetimine tabi olacaktır. Hâkim ve savcılarının meslekten çıkarmalara ilişkin kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne, diğer kararlarına karşı ise Danıştay'da dava açılacaktır. Kararlara karşı yargı yolunun açılması, hâkim ve savcılarının sahip oldukları Anayasal teminatları için zorunludur.

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ TAM BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ YARGI

HUKUK DEVLETİNİN TEMİNATI ANAYASA MAHKEMESİ

“Tam Bağımsız ve Tarafsız Yargı” ilkesinin sağlanması için önem taşıyan bir diğer Anayasal değişiklik, **Anayasa Mahkemesinin yapısı ve üye seçiminin düzenlenmesidir**. Hâlihazırdaki Anayasaya göre 15 üyenin 12sini Cumhurbaşkanı seçmektedir. 3 üye de TBMM tarafından seçilir. Partili Cumhurbaşkanlığının bir sonucu olarak, TBMM tarafından seçilen üyelerin üzerinde de Cumhurbaşkanının büyük etkisi bulunmaktadır. Sonuç itibarıyla Anayasa Mahkemesinin bütün üyeleri Yürütme tarafından belirlenmektedir.

Anayasa Mahkemesinin, kanunların ve hâlihazırda Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin Anayasaya uygunluğunu denetleme ve Bireysel Başvuru hakkıyla ilgili kararları verme yetkilerinin yanı sıra, Cumhurbaşkanını, bakanları ve Anayasa’da belirtilen üst kademe yöneticilerini Yüce Divan sıfatıyla yargılayan mercii olduğu düşünüldüğünde, yürütme tarafından yapılan üye seçiminin minimum seviyeye indirilmesi, hukukun üstünlüğü ilkesi gereğidir.

Anayasa Mahkemesine üye seçiminde, TBMM’nin, Yüksek Yargı organı olan Yargıtay ve Danıştay ile baroların ve üniversitelerin etkisi artırılmalıdır. Bu nedenle **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de** bireysel başvuru nedeniyle artan iş yükü dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi 17 üyeden oluşacaktır. Cumhurbaşkanı, en az 1’i kadın olmak üzere **3 üyeyi** üst düzey kamu görevlileri arasından doğrudan atar. En az 2’si kadın olmak üzere **5 üye**, Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği iki katı aday arasından; en az 1’i kadın olmak üzere **4 üye** Danıştay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği iki katı aday arasından; **2 üye** Sayıştay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği iki katı aday arasından; **1 üye** Türkiye Barolar Birliğinin serbest avukatlar arasından seçeceği iki katı aday arasından; en az 1’i kadın olmak üzere **2 üye** üniversitelerin hukuk fakültesi mezunu olmak kaydıyla kamu hukuku profesörlerinden Türkiye Yükseköğretim Kurulunun göstereceği iki katı aday arasından TBMM Genel Kurulu tarafından nitelikli çoğunlukla üye tam sayısının en az 2/3’ünün oyuyla seçilecektir. İlk 3 turda hiçbir adayın bu sayıyı sağlayamaması durumunda TBMM Başkanının başkanlığında Divan üyeleri, Siyasi Parti Grup Başkanı veya Başkanvekilleri ile Danışma Kurulunun huzurunda kura yöntemiyle üye ataması yapılacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresi 9 yıldır. Bir kez Anayasa Mahkemesi üyesi olanlar yeniden seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyelerinin en az 5 üyesi, kadın olmak zorundadır. Anayasa Mahkemesi üyesi seçilebilmek için en az 15 yıllık kamu hizmeti geçmişinin olması ve 45 yaşını doldurmuş olmak gerekir. Anayasa Mahkemesi Başkanı ve Başkanvekilleri, 4 yıllığına gizli oyla ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin salt çoğunluğunun oyuyla seçilir.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, HSK üyeleri, yüksek yargı organı mensupları ve Yüksek Seçim Kurulu üyeleri, görevleri sona erdikten sonra bir yasama dönemi geçmeden milletvekili seçilemezler ve yerel yönetim seçimlerinde aday olamazlar.

İNSAN HAKLARINA BAĞLI SULH CEZA HÂKİMLİKLERİ

Hukukun üstünlüğünün sağlanması amacıyla yapılacak olan değişikliklerden bir diğeri de **Sulh Ceza Hâkimliklerine** ilişkin düzenlemelerin değiştirilmesidir. Fiili uygulamada savcıların açtığı soruşturma taleplerinin âdeta onay makamı haline gelen sulh ceza hâkimlikleri kararlarına karşı yine sulh ceza hâkimliklerine itiraz edilmesine ilişkin düzenlemeler, **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de** kaldırılacaktır. Sulh Ceza Hâkimlikleri, aslına uygun olarak yeniden yapılandırılacaktır. İtiraz kanun yolu uyarınca, sulh ceza hâkimlikleri kararları aleyhine itirazlar, Asliye Ceza Hâkimlerine yapılacaktır.

HUKUKA BAĞLI HÂKİMLER

Verdiği hukuksuz kararlar ile devleti tazminata mahkûm ettiren ve zarara uğratan hâkimlere, tazminat miktarı kadar rücu işlemi yasada mevcut olmakla birlikte uygulamada karşılık bulmamaktadır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de** ‘hukukun üstünlüğü’ ilkesini sağlayacak olan bir diğer önemli husus da bu rücu işlemlerinin uygulanmasıdır. Aynı zamanda devleti zarara uğratan hâkim ve savcılarının terfi işlemlerinde bu husus bir olumsuzluk faktörü olarak dikkate alınacaktır. Özellikle, insan haklarına ve adalete aykırı olarak verilen, vatandaşın hayatının kararmasına yol açan ve kamu vicdanını yaralayan yargı kararlarının altına imzalarını atan hâkimlerin, sebep oldukları zararlardan dolayı ileride sorumlu tutulacaklarını ve disiplin hükümlerine muhatap olacaklarını bilmeleri, hukukta adaletin yerine getirilmesine hizmet edecektir.

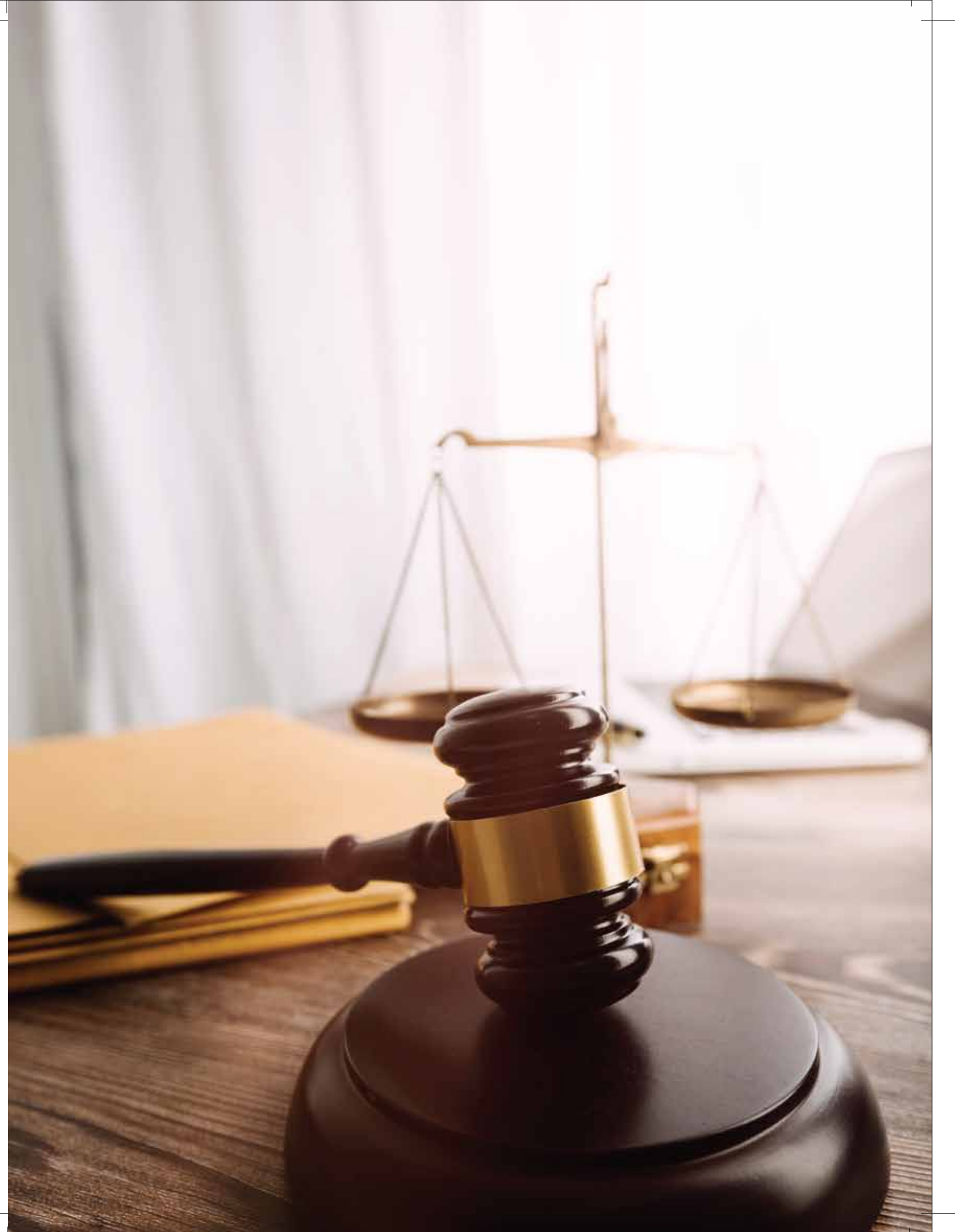
HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ TAM BAĞIMSIZ VE TARAFSIZ YARGI

BÂĞIMSIZ AVUKATLIK VE BAROLAR

Hukuk devletinde en önemli özgürlüklerden biri, “savunma hakkı”dır. Çoklu Baro Sistemi yerine her şehirde tek bir baro görev yapacaktır. Böylece baroların ve baroya bağlı avukatların siyasileşmesinin ve belli bir ideoloji ya da partiye göre nitelendirilmesinin ve bu nitelendirmeler ile vekilinin kayıtlı olduğu baro göz önüne alınarak davaların, yargıda olumlu veya olumsuz etkilenmesinin önüne geçilecektir. Barolar Birliği seçimlerinde temsilde adalet sağlanacaktır.

Avukatın bağımsızlığı, vatandaşın hukuka katılımının bir garantisi ve hukuk devletinin gerçekleşmesinin de bir teminatıdır. Bağımsız avukatlık, aynı zamanda hâkim bağımsızlığı ve adalete güven için de gereklidir. Bu nedenle **‘iyileştirilmiş ve güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de**, avukatların hiçbir baskı, engelleme, haksız müdahale ile karşı karşıya kalmadan mesleki faaliyetlerini yerine getirmeleri için gereken tüm düzenlemeler yapılacaktır.

DEVLETTE LİYAKAT

05

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamente Sistem İlkeleri

DEVLETTE LİYAKAT

Devletin her kademesinde liyakat esas alınacak ve siyasallaşmış biat sağlamayı amaçlayan mülakat kalkacaktır.

Devletin kurumlarını içten içe çürüten en önemli yanlışların belki de başında gelen, personel alımında ve atamalarda liyakatin göz ardı edilmesidir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de devlette, siyasi otoriteye sadıklar arasından layıklar değil, layıklar arasından devlete ve millete sadıklar göreve alınacaktır.

Tek kişiye ve partiye sadakatin, liyakatin yerini alması ile üniversite mezunu başarılı gençler, yazılı sınavlarda en yüksek notları aldıkları halde, mülakat adı altında yapılan ve iki dakika içinde gerekçesini bilmeden kapının önüne kondukları bir sistem ile günden güne büyüyen işsizler ordusuna dâhil edilmektedir. **Mülakat kalkacak yerini liyakat alacaktır.**

Devlet personel politikasında liyakat ilkesinin arkasına dolanma işlevi gören mülakat uygulaması ile devletin her kurumunda doğal olarak olması gereken liyakat, fiilen ortadan kalkmış bulunmaktadır. Devlet yönetimi, siyasi iktidarlara teslim olmuş, mülakat bunu sağlayan en kullanışlı araç haline gelmiştir.

Liyakatin ortadan kalkması ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurumları, gün geçtikçe işlemez, milletin sorunlarını çözemez, vatandaşta derman olamaz hale gelmiştir.

MEMURİYETE GİRİŞTE LİYAKAT

Devlet memurluğuna giriş sınavı sonucunda, mülakat kaldırılarak yazılı sınavda en yüksek puanı alandan başlamak üzere, personel alımı yapılacaktır. Ancak Devleti temsil etme hususunda özellik taşıyan mesleklerde, mülakatın zorunluluk arz etmesi durumunda istisnai olarak uygulanması mümkün olacak, bu durumda mülakatın sesli ve görsel olarak kayda alınması, yargı denetiminin sağlanabilmesi için zorunlu olacaktır. Ayrıca temsil kabiliyetinin önem taşıdığı mesleklerde sözlü sınav yapılırken adayın o mesleği temsil ve temessül yeteneği noktasında layıkıyla yapmaya uygun olup olmadığı hususunda iletişim, psikoloji vb. konunun uzmanlarının da mülakat heyetinde bulunması sağlanacaktır.

2016 yılında milletçe atlattığımız hain FETÖ darbe girişimi, kimi zaman âdeta bir bahane olarak kullanılmakta, böylelikle liyakat ortadan kaldırılmaktadır. Hiç şüphesiz **İYİ PARTİ** için de devletin her kurumunda çalışacak olan en alt düzeydeki personelden en üst makamdaki kişiye varana kadar, temiz sicile sahip olunması ve hiçbir yasa dışı kurum, kuruluş, legal görünümü illegal yapılar ya da herhangi bir terör örgütü ile en ufak bir bağının bulunmaması zorunludur. Özellikle hâkim ve savcılık sınavları, dışişleri ve içişleri personeli, Türk Silahlı Kuvvetleri, MİT vb. devlet kurumlarında personel alımlarında azami titizliğin gösterilmesi gerekir.

İşe alımla ilgili olarak yapılacak olan araştırmanın hukuka uygun, kişilik haklarını ihlal etmeyen ve somut deliller üzerinden yapılması şarttır. Bu araştırma, Anayasanın hakların sınırlandırılması sistemine uygun, kanunla ve özellikle hakkın özüne dokunmayan bir şekilde objektif normlarla düzenlenecektir. Bu özelliklere sahip araştırmanın sonucu olumsuz çıkanlar bakımından ise erişilen bilgiler, kişiye ilişkin bilgilerin gizliliği kuralına uyularak sadece kendisine bildirilecektir. İdarenin işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması kuralı gereği, hakkında yapılan araştırma sonucuna karşı, ilgili kişinin isterse itiraz ederek, dava açabilmesi ve meramını anlatabilmesi imkânları sağlanacaktır.

GÖREVDE LİYAKATIN DEVAMLILIĞI

Devlet kurumlarının işleyişinde ve devlet personelinde liyakatin sürdürülebilmesi ve devletin her kurumunun vatandaşlara layık olduğu şekilde hizmet edebilmesi adına; kurum içi kadro yükselmelerinde de zaman zaman personelin bilgisini, bulunduğu seviyede mesleki yeterliliğini, kuruma katkısını, güncel ve teknolojik gelişmelere adaptasyonunu ölçmek için, kurum içi sınavlar yapılacak ve kadro yükselmelerinde bu sınav sonuçlarının etkisi olacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de hükümet, liyakate ve uzmanlığa dayalı bürokratik yapısı ile sorun çözme ve kamu hizmetini görme becerisine sahip olacaktır.

Her hükümet gelip geçicidir. Kalıcı olan Türkiye Cumhuriyeti Devletidir. Mustafa Kemal Atatürk’ün veciz ifadesiyle **“Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.”** İktidarlar seçimle gelir ve bir sonraki seçimle gidebilir. Bakanlar da iktidarın bir parçası olarak gelip geçicidir. Bakanlık personeli, müsteşar, müsteşar yardımcıları, genel müdürler ve diğer personel ise bakanlığın, bir başka deyişle devletin hafızasıdır.

Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin kabulüyle birlikte örneğin müsteşarlıkların kaldırılması gibi bakanlık iç yapısında yapılan değişikliklerle devlet hafızasının derin yara almasına sebebiyet verilmiştir. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de** devlet kurumlarına, tek özelliği siyasi iktidara yakın olan kişilerin yerleştirilmesine son verilecektir.

DEVLETTE LİYAKAT

HÂKİMLER ve SAVCILARDA LİYAKAT

Hâkim ve Savcılık sınavlarında, yazılı sınavda yüksek not almış olan adayların, keyfi olarak mülakatlarda elenerek, çok daha düşük not alan adayların ise kazandırılmalarına, böylece daha işin başından yürütmenin kontrolü altına almayı amaçladığı izlenimi bırakan bir yargı kadrosu yaratma istek ve planına, son verilecektir. Bu minvalde olmak üzere, avukatlıktan hâkim-savcılığa alımda isteklilerin daha önce bir siyasi partinin herhangi bir kademesinde yönetici, denetçi gibi görevleri almaması şartı getirilecektir.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’de “demokratik bir düzende vatandaşların yargı sistemine güveninin ve yargının ahlaki otoritesinin ve doğruluğunun son derece önemli olduğu” hakikati karşısında bunu sağlayacak en temel düzenlemelerden birisi olan mesleğe kabul ile ilgili değişiklikler, ivedi olarak gerçekleştirilecektir. Genç hukukçularda, devlete ve mesleğe karşı olan güven ve aidiyet duygusu yeniden tesis edilecektir.

Liyakatin temel prensibi “Mecelle-i Ahkam-ı Adliye”nin “Fasl-ı Evvel” bölümü madde 1792’ye göre **“Hâkim, hakîm, fehîm, müstakim ve emîn, mekin, metin olmalıdır”** tanımı ile belirginleşen, hâkim tanımıdır.

Bununla bağlantılı olarak Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve bu ilkelerin özellikle 6. Değerini oluşturan **“Hâkimlerin Ehliyet ve Liyakatine”** ilişkin hükümlerin **“Ehliyet ve liyakat, yargı görevinin gereğince yerine getirilebilmesinin ön koşuludur”** ilkesi, dikkate alınacaktır.

Bu başlıkta Venedik Komisyonunun hâkimlerin bağımsızlığı ile ilgili 2010 yılında hazırlamış olduğu yargı sisteminin bağımsızlığı raporunda belirtilen **“Hâkimlerin mesleğe kabulü ve kariyerlerinin; eğitimsel özelliklerini, dürüstlük, yetenek ve etkinliklerini de gözeterek liyakat esasına göre olmasını” temin edecek objektif kriterleri geliştirmeli, yayımlamalı ve yürürlüğe koymalıdır. Liyakat yalnızca hukuk bilgisi, analitik yetenekler veya akademik mükemmellikten ibaret bir mefhum değildir. Ayrıca kişilik, muhakeme, erişilebilirlik, iletişim becerileri, hüküm tesis etmekteki etkinlik, vb. hususlarını da içermelidir.”** düzenlemesi dikkatten uzak tutulmayacaktır. Bu bağlamda hâkimlerin, savcılarının ve avukatların uzmanlaşmalarına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

DIŞ İŞLERİNDE LİYAKAT

Türkiye’nin en önemli kurumlarından birisi olan Dışişleri Bakanlığına yeniden eski itibarı kazandırılacaktır. Aldıkları evrensel akademik eğitimleri ile mesleğe giren, Dışişlerinin meslek adap ve üslubu ile mesleğinde yetişerek ilerleyen, yabancı dil bilgisine vakıf, dışişleri mensuplarında olması gereken görgü ve bilgisi ile görev yaptığı ülkelerde devleti ve milleti temsil etme yetisine sahip olan Dışişleri personeli, liyakat olarak adlandırılan sahip oldukları bütün değerler ile yeniden Dışişleri Bakanlığında hak ettikleri görevlere atanacaktır.

Liyakat sahibi Dışişleri Bakanlığı personelinin değersizleştirilerek ve itibarsızlaştırılarak, onların yerine Türkiye Cumhuriyeti’ni temsil etmek üzere dış ülkelerdeki görevlere, atandığı görev itibarıyla vasıfsız, o göreve atanma liyakatine sahip olmayan ve tek özelliği siyasal iktidara yakınlık olan kişilerin, büyükelçi ve dışişleri personeli olarak atanma garabetinden vazgeçilerek diplomatsız diplomasi dönemi sona erecektir. Büyükelçi atamalarında ilk kez bu göreve atanacaklar açısından adaylar, Dışişleri Komisyonunca yapılacak birebir görüşme ile atanacağı görev itibarıyla değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

ÜNİVERSİTELERİN BİLİMSEL, AKADEMİK ve İDARİ ÖZERKLİĞİ

Öğretmenler ve öğrenenlerden oluşan bilginin farklı dallarının buluştuğu üniversiteler, gerçeği araştıran kurumlar olarak en başta özgür bir ruha sahip olmalıdırlar. Bu gerçeği araştırmak sadece entelektüel bir etkinlik değil bunun yanı sıra toplumu geliştirici sosyal işlevlere de sahip bir etkinliktir. Bu nedenle üniversiteler hem idari hem de akademik olarak özerk olmak zorundadır.

İktidarın ya da muhalefetin siyasi ve ideolojik destekçisi işlevine sahip olması beklenen bir yer, üniversite olarak nitelendirilemez. Öğretim üyelerinin özgürce bilimsel faaliyetlerde bulunabilmesi ve öğrencilerin çağdaş bilimin ışığında hür bir ortamda yetişebilmeleri için üniversitelere hem akademik hem idari olarak özerkliklerinin korunduğu bir evrensel sistem getirilecektir.

DEVLETTE LİYAKAT

Bugün üniversite paydaşlarının hiçbir etkisi olmaksızın tamamen vesayet anlayışının bir göstergesi olan rektör atamalarının demokratik bir zeminde gerçekleştirilmesi ve üniversitelerin paydaşlarının bu demokratik sistemde etkin olmaları için gerekli değişiklik yapılacaktır. Üniversitelerin üstünde baskı organı işlevi gören YÖK'ün yerine koordinasyon görevi ile sınırlandırılmış Türkiye Yükseköğretim Kurulu tesis edilecek, bu kurulun üyelerinin seçimi de vesayetçi anlayışla değil demokratik meşruiyeti sağlayacak bir sistemle gerçekleştirilecektir. Çağdaş bilimin ışığında gençlere evrensel eğitim ve öğretim vermekle yükümlü olan Türkiye Cumhuriyeti'nin üniversitelerine, kurucu rektör olarak atamaların haricinde, o üniversitenin akademik terbiyesi ve liyakatiyle yetişmeyen kurum dışından rektör atanmasına son verilecektir. Öğretim üyeleri kendi üniversitelerinin rektörünü aday olan öğretim üyeleri arasından kendileri seçecek, en fazla oyu alan Rektör, Türkiye Yüksek Öğretim Kuruluna bildirilecektir. Nihai atama Türkiye Yüksek Öğretim Kurulu tarafından yapılacaktır.

Fakültelere ise atanacağı fakültenin uzmanlığı dışından dekanlar atanmayacaktır. Dekan, fakültenin öğretim üyelerinin oylarıyla belirlenecek ve rektör tarafından atanacaktır.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE LİYAKAT

Askerî eğitim sisteminde gerçekleştirilen değişiklikler sonrasında Askerî Liseler ve Harp Akademisi'nin kapatılmasıyla yeni bir müfredatla lisans ve yüksek lisans seviyesinde askerî eğitim veren Milli Savunma Üniversitesi kurulmuştur. Bu değişiklikler, askerî eğitimde liyakatin sağlanması hususunda sorunlar oluşturmaktadır. Bu nedenle tarihsel kökene ve geleneğe sahip olan Askerî Liseler ve Harp Akademileri yeniden tesis edilecektir. Askerî sağlık hususunda da GATA'nın tamamen sivilleştirilmesi, çeşitli hususlarda özel ihtisas gerektiren askerî hekimlik mesleğinin kan kaybetmesine sebebiyet vermektedir. Bu nedenle askerî hekimlik alanında eğitim vermek ve askerîyenin ihtiyaçları doğrultusunda sağlık personeli yetiştirmek için GATA'nın yapısı yeniden düzenlenecektir.

TSK'nın Türkiye'deki günlük politik tartışmaların merkezine çekilmemesi şarttır. Bu bağlamda sivil-asker ilişkilerinin politikadan uzak tutulması sağlanmalıdır. Son derece yanlış anlaşılan hususlardan birisi sivilleşme ile demokratikleşme arasındaki farktır. Her tür sivilleşme, demokratikleşme anlamına gelmez. Aşırı güvenlikçi bir siyasi ortamda sivil-asker ilişkilerinde Cumhurbaşkanlığı makamının sivil alanda aşkın şekilde güçlenmesi ve geleneksel anlamda askerî temsilcisi Genelkurmay Başkanlığı makamının TSK içinde yaşadığı güç kaybı söz konusudur. Genelkurmay Başkanlığının sembolik bir konuma getirilmiş olması da askerî idare içerisinde hiyerarşik ağı tahrip etmiştir. Kuvvet komutanlıklarının Genelkurmay Başkanlığı'na bağlanması sağlanacak, ancak demokratik denge ve denetleme mekanizmasının da düzgün biçimde hayata geçirilmesi açısından Genelkurmay Başkanlığı'nın Milli Savunma Bakanlığı'na bağlılığı devam ettirilecektir.

LİYAKATIN DENETİMİ İÇİN DEVLET LİYAKAT KURULU

"Devlet Kurumlarına Personel Ataması" ve "Devlet Kurumlarının İşleyişinde Mesleki ve Hukuki Liyakatin Sağlanması" amacıyla "Kamu Denetçiliği Kurumu" çatısı altında **Devlet Liyakat Kurulu** kurulacaktır. Liyakat Kurulunun üye sayısı, üye seçimi, çalışma usul ve işleyişi ile görevleri kanunla belirlenecektir. Liyakat Kurulu özellikle, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçileri, Valiler, Üniversite Rektörleri, Devlet Kurumları, Düzenleyici ve Denetleyici Kurulları, Devlet Bankaları ve diğer kurumlardaki atama ile göreve gelen üst düzey personelin, atandıkları göreve liyakatlerinin olmadığı yönünde ve devlet memurluğuna girişte mülakatın uygulandığı mesleklerde gerçekleştirilen sözlü sınavlarla ilgili olarak kendisi resen ya da kamuoyunda oluşan intiba, kişi veya kuruluşlardan gelen başvurular üzerine işlem yapacaktır. Liyakat Kurulu, hazırladığı raporları kamuoyu ile paylaşacaktır.

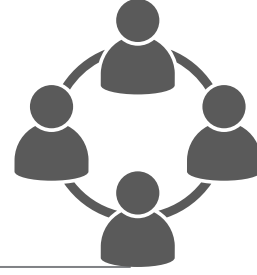
A young girl with dark hair, wearing a bright yellow dress, stands on a sandy beach. She has her arms outstretched. Her shadow is cast on the sand, forming a large, dark silhouette of a bird in flight, with its wings spread wide. The background is a vast, light-colored expanse, possibly a beach or a field, under a bright sky. The overall mood is one of freedom and hope.

İNSAN HAKLARI VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER
GÜÇLÜ SOSYAL DEVLET, GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM,
GÜÇLÜ GENÇLER

06

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamentar Sistem İlkeleri

İNSAN HAKLARI VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER GÜÇLÜ SOSYAL DEVLET, GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM, GÜÇLÜ GENÇLER

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’de demokrasinin olmazsa olmaz gücü olan sivil toplum güçlendirilecek ve hak savunuculuğunu özgürce yapmaları için önlerindeki engeller kaldırılarak demokrasiye olan katkıları arttırılacaktır.

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’de, demokratik sosyal hukuk devletinin en temel kuralı olan devletin vatandaşın hizmetkârı olduğu ilkesi unutulmadan, her vatandaşın bireysel özgürlükleri, kişilik hakları, vatandaşlık hakları ve insan haklarının hukuk tarafından en üst seviyede korunması sağlanacaktır.

Çoğulcu demokrasideki en temel haklardan birisi benzer düşüncelere sahip bireylerin bir araya gelerek sivil toplum örgütleri kurabilmeleridir. Örgütlenme özgürlüğü, siyasi ve sivil çoğulculuğun teminatıdır. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’de**, sadece iktidara yakın olan ve iktidarın siyasetine hizmet eden sivil toplum kuruluşları, vakıflar ve derneklerin hakları değil, muhalif düşünceleri savunan sivil toplum kuruluşlarının hakları ve hukuku da eşit şekilde korunacaktır. Devlet Kuruluşları, muhalif görüşleri savunsa da alanında uzman olan bütün sivil toplum örgütleriyle birlikte, toplum yararına çalışacaktır. Yürütmenin, sivil toplumu sadece kendi siyasetinin propagandasını yapmak için araç olarak görmesine müsaade edilmeyecektir.

DÜŞÜNCE, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ VE BARIŞÇIL PROTESTO HAKKI

‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’de İşçilerimize, üniversite öğrencilerimize, baro başkanlarımıza, köylerinin yaylalarının toprağını, ekolojik dengesini korumak için uğraşan köylülerimize, dünyanın bütün ülkelerinde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü coşkuyla kutlanırken, meydanlarda itilip kakılan kadınlara, emeklilik haklarını kazandıkları halde maaşlarını alamayan EYT’li vatandaşlarımıza, kendilerine teslim edilmeyen haklarını aradıkları, Anayasa’da güvence altına alınmış olan barışçıl protesto haklarını kullandıkları için hukuka aykırı bir şekilde müdahale edilmeyecektir.

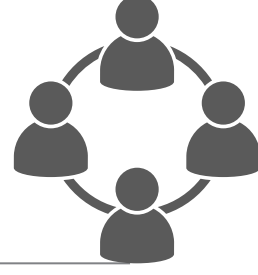
Düşünce ve ifade özgürlüğü üzerindeki her türlü baskı kaldırılacaktır. Özgürce düşünen ve düşündüğünü ifade edebilen bir toplumdaki yeni fikirlerin üretilebileceğinin ve toplumun ancak yeni fikir ve düşünceler ile ileri gidebileceğinin bilincinde olan bir yönetim anlayışı tesis edilecektir.

Son yıllarda vatandaşlarımızın ülkelerine ve geleceklerine duydukları ümitsizliklerin, geleceklerini yurt dışında kurmak istemelerinin en önemli nedenlerinden birisi de Anayasada güvence altına alınmış bulunan düşünce ve ifade özgürlüğünün güvenlikçi politikalarla fiilen iktidar lehine sınırlandırılmasıdır. Yürütme gücü, kendisine bir konfor alanı yaratan yasakçı politikalarla ve bu yönetsel konforun devamının sağlanması için her geçen gün toplumu daha da baskı altına alan kanun ve uygulamalarla temel hak ve hürriyetleri sınırlandırmaktadır. Vatandaşlar kendilerini özgürce ifade edememekten yakınmaktadır. Bunun yanı sıra yaşadıkları ekonomik sıkıntılar ve liyakatin ortadan kalkması sebebiyle iş bulma umudunu yitirmiş olmaları bu kaçış düşüncesinin diğer önemli sebepleridir. Salt güvenlikçi politikaların yarattığı otoriterlikten korktuğundan, ülkesinde kendisini ifade etme olanağı bulamadığından ve iyi bir gelecek kurma hususunda endişe yaşadığından yaşamalarını ve geleceklerini ülke dışında kurma niyeti taşıyanların sayısı, her geçen gün artmaktadır.

Bu endişeleri taşıyanların en başında ülkenin gençleri gelmektedir. Bir ülkenin genç nüfusunu kaybetmesi, o ülkenin geleceğini tehlikeye atan en büyük problemlerden biridir. Ne yazık ki gelinen süreçte bu problem ülkemiz için de en önemli sorun olarak kendini iyiden iyiye hissettirmektedir. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’** ile gençlerimizin ülkelerine olan inancının ve güveninin artması adına kendilerini ifade olanakları arttırılacak, liyakatin sağlanması ile ekonomik özgürlüklerine kavuşmaları, gelecek ümitlerini yeşertebilmeleri ve özgür bireyler olarak düşüncelerini hür bir şekilde dile getirebilmeleri için gereken her türlü hukuki ve idari değişiklikler ve düzenlemeler yapılacak, yönetime etkin katılmaları güçlendirilecektir.

Vatandaşlar, sosyal medyada attıkları tek bir “tweet” yüzünden teröristlikle, terör örgütlerine yardım etmekle, hainlikle, darbecilikle, suçlanabilmekte ve bu vahim kavramların altı fütursuzca boşaltılmaktadır. Cumhurbaşkanına hakaret suçu sebebiyle, 2015 yılı ile 2019 yılları arasında beş yılda 128.190 kişi hakkında savcılıklarca işlem yapılmış, bunlardan 29704 kişi hakkında kamu davası açılmış ve aralarında çocukların da bulunduğu 9.554 kişi hakkında da mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu tablo, Devletin Başlı olan ve Türk Devleti ile milletinin birlik ve bütünlüğünü temsil eden Cumhurbaşkanlığı makamının aynı zamanda parti başkanı olmasını sağlayan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin getirdiği üzücü ve tasvip edilmeyen bir sonuçtur. **‘İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamentar Sistem’de** Cumhurbaşkanı, tarafsız ve partiler üstü bir kişilik kazanacağından ve gündelik siyasi polemiklerin tarafı olmaktan çıkacağından dolayı Cumhurbaşkanına hakaret suçu da işlevsiz kalacak ve kaldırılacaktır. Cumhurbaşkanı, kişilik hakları itibarıyla diğer vatandaşlar ve kamu görevlileri gibi genel hakaret suçuna ilişkin düzenleme kapsamında korunacaktır.

İNSAN HAKLARI VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER GÜÇLÜ SOSYAL DEVLET, GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM, GÜÇLÜ GENÇLER

ÇOCUK HAKLARI

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'i kurmak için önerdiğimiz bütün ilkelerin uygulanması ile varmak istediğimiz en önemli gayemiz, çocuklarımıza layık olan bir ülke bırakabilmektir. Çocuklarımızın BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kendilerine tanıdığı hakların tümünü elde edebilmeleri, ülkemizin yarınlarının ve geleceğinin en önemli teminatıdır.

Çocuğa Karşı İstismar Suçları ile hem hukuken hem de eğitim sisteminde çok güçlü bir mücadele verilecektir. İstismar suçunu işleyen suçlunun en ağır şekilde cezalandırılması sağlanacak, Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen iyi hal indiriminin çocuğa karşı istismar suçlarında uygulanmaması için ilgili kanunda değişiklik yapılacaktır. Aynı zamanda istismar suçu henüz işlenmeden, önleyici çalışma olarak, öncelikle çocuklarımızın, ailelerinin, öğretmenlerinin ve çocuğa hizmet eden bütün görevlilerin, uzman psikologlar tarafından istismara karşı eğitilmesi sağlanacaktır. İlkokulların birinci sınıfında, çocuğun herhangi bir istismarla karşılaşması durumunda, bu tehlikeyi sezerek kendisini koruyabilmesi için uzman psikologlar tarafından pedagojik yaşı ile orantılı eğitim verilecektir. Çocuğun eğitilmesi ile birlikte aile ve toplum da bu önemli konuda eğitilmiş olacaktır.

ÜLKENİN TEMİNATI GENÇLER

İYİ PARTİ olarak yaptığımız çalışmaların sonucunda Türkiye, günümüzün akıllı ve bilgili gençlerinin geleceklerini kurmayı her geçen gün daha da fazla isteyecekleri bir vatan olacaktır. Bugünleri ve yarınları için özgürce mutlu hayaller kurabilen, geleceğini endişeyle değil umut ile tasarlayan bir gençlik ülkemizin en önemli itici gücüdür.

İYİ PARTİ olarak biz, Türkiye'nin gençlerinin akıllı, çalışkan ve vicdanlı olmasını istiyor ve vatanımızı bu nitelikteki gençlere hazırlamak için çalışıyoruz. Gençlere layık olan yarının Türkiye'sini gençlerle birlikte inşa etmek istiyoruz.

Gençlerimizin eşit şartlarda, Türkiye'nin her bölgesindeki okullarda bilimin ışığında Cumhuriyetin temel prensipleri ile yetişmesi, kız çocuklarının muhakkak surette okutulması şarttır. Gençlerin evrensel eğitime hazırlanmasının yanında ülkenin ihtiyacı olan alanlarda meslek liselerine ağırlık verilmesi ve bu konuda profesyonelleşmek isteyen gençliğin desteklenmesi gerekmektedir.

Evrensel eğitim en önce üniversitede ders verecek olan yetkin akademisyenlerin yetişmesi ve varlığıyla mümkündür. İçinde eğitim verecek öğretim üyesi olmayan, üniversite ve fakültelerin boş yere açılmaması ve mezuniyetleriyle birlikte gençlere, hak ettikleri, insanca yaşayacak ekonomik şartlara haiz istihdam olanaklarının yaratılması, **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in** önceliği olacaktır.

Gençlerin üniversiteye giriş sınavları ve mesleğe başlarken daha yolun en başında girmek zorunda oldukları sınavların ücret ve harçları, kendileri ve aileleri için ciddi bir ekonomik yük teşkil etmektedir. Üniversite ve meslek sınavlarında gençlerimizin girecekleri ilk sınavın ücret ve harçlarının devlet tarafından karşılanması sağlanacak ve gençlerimiz, yüksek sınav ücret ve harçlarını karşılamak konusunda herhangi bir endişe taşımayacaktır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de devlet, gençlerin hayatını güçleştiren değil, gençleri güçlendiren olacaktır.

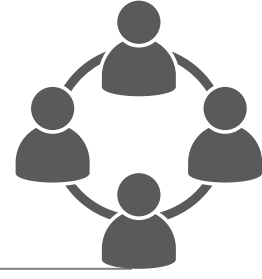
KADIN HAKLARI

Devlet, BM İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hükümleri uyarınca yükümlü olduğu şekilde, ülkede 'cinsiyet eşitliğini' sağlayacaktır. Çocuklarımızın eğitim müfredatına ilkököl birinci sınıftan itibaren insan hakları ve cinsiyet eşitliği dersleri konulacaktır.

Kadın cinayetleri Türkiye'de neredeyse her gün iki kadının öldürülmesi şeklinde hiç azalmadan işlenmeye devam etmektedir. Kadın cinayetlerinin önlenmesi için de hem hukuki hem sosyolojik hem de psikolojik olarak çok kuvvetli bir mücadele verilecektir. Kadına karşı işlenen suçlar, bir kadının bir erkek tarafından, sırf o erkeğin yap dediği şeyi yapmadığı ya da yapma dediği şeyi yaptığı için işlenen suçtur. **Okuma denen kızın okuyacağım, evlen denen kızın evlenmeyeceğim, çalışma denilenin çalışacağım, boşanma denilenin, boşanacağım arzusu yüzünden**, yani sırf insan olmaktan kaynaklanan hakkını kullandığı için çoğu zaman kocası, eski kocası, sevgilisi, eski sevgilisi, babası, kardeşi ya da oğlu, yani ona en yakın olması gereken erkek tarafından işlenen suçlardır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de Türk Ceza Kanunu'nda "kadın cinayeti ve kadına karşı şiddet suçu" düzenlenecektir. Öldürme, şiddet, tecavüz, tehdit, hürriyetten yoksun bırakma, hakaret, müessir fiil gibi çeşitli suçlar bakımından mağdurun kadın olduğu bu suçta, en ağır cezalar düzenlenecek ve ayrıca bu suçta failin indirim sebeplerinden faydalanması mümkün olamayacaktır.

İNSAN HAKLARI VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER GÜÇLÜ SOSYAL DEVLET, GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM, GÜÇLÜ GENÇLER

Kadına karşı işlenen suçlarla sosyolojik mücadeleden kastedilen ise, kadını güçsüz gören, güçsüzleştirmek isteyen, sadece anne kimliğine sıkıştıran, çalışma ve ekonomik gücünü elinden almak isteyen, okuma hakkını engellemeye çalışan, yaşı itibari ile henüz Medeni Kanun'daki evlilik ehliyetine sahip değil iken dinî nikâh kıyarak, bir erkekle birlikteliğe zorlayan erkek egemen toplum anlayışı ile yapılacak olan mücadeledir. **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de**, kadın ve erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve korumak için her türlü kanuni ve idari düzenlemeler yapılacak, idari tedbirler yerine getirilecektir. Bu bağlamda en başta kadınların Millet'in Meclisinde temsili önem arz etmektedir. Kadın milletvekili sayısının artırılması için İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistemde kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Bu düzenlemeler bağlamında **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de** öncelikle, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yürürlüğe girmesi ile birlikte 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3üncü maddesinde Cumhurbaşkanının kendisine vermiş olduğu yetkiye dayanarak yayımlamış olduğu, Anayasayı adeta işlevsiz kılarak 19.03.2021'de 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile çıkılmasına karar verilen, İstanbul Sözleşmesi'nin temel ilkelerini hayata geçirmek için hem İstanbul Sözleşmesinin yürürlüğü ile ilgili girişimlerde bulunulacak hem de iç hukuktaki düzenlemeler ivedi olarak gerçekleştirilecektir. Ayrıca çocukları ve kadınları koruyan taraf olduğumuz diğer milletlerarası sözleşme hükümleri ile 6284 sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Kanunun hükümleri titizlikle uygulanacak ve uygulama süreci de aynı titizlikle denetlenecektir. Buna ilişkin olarak personel ataması, bütçe planlaması ve dijital altyapı ivedi olarak tesis edilecektir.

EĞİTİM HAKKI

Ülkemizin en önemli gücü olan, bilişim çağının akıllı çocukları, bilgiyi kendisine belletilmek istendiği şekliyle hemen kabul etmek yerine, ona şüpheyle yaklaşmaktadır. Bu gençler kendi araştırarak bulduğu ve öğrendiği bilgiyi gerçek ve doğru saymakta, gerçek ve samimi olmayan kavram ve değerlere kıymet vermeyen, bilgiye, fikir özgürlüğüne, yeniliğe, çeşitliliğe, farklılığa ve yaratıcılığa değer vermektedir. **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem,'** hamasi nutuklara zerre itibar etmeyen, kolayına kandırmanın mümkün olmadığı bu gençlerin, ihtiyaçlarını, eğitimlerini, istihdamlarını sağlayacak, ülkelerine olan güvenini, hayatlarını, geleceklerini Türkiye'de kurma kararlarını pekiştirecek ve onlara layık olan bir Türkiye'yi onlarla birlikte hazırlayarak onlara bırakacaktır. Bu yaklaşımla, Endüstri 4.0 sonrasında aşama olan yapay zekânın insan yararına kullanılması ile oluşan Toplum 5.0'in alt yapısı ve tesisine yönelik her türlü girişim desteklenecek ve bunun yasal zemini kurulacaktır.

Öğrencilerin barınma, beslenme, burs, dijital erişim alanlarında devletin eksik bıraktığı noktaların kimi illegal ve legal görünümü illegal faaliyetlerde bulunan örgütler ve yapılar tarafından doldurulması, ülkemizin geleceği için tehlikeli sonuçlar doğurur niteliktedir. Lider bir ülke olma ülküsü bağlamında bilimle donatılmış, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesillerin oluşturulmasında en büyük engellerden birisi her bir iktidarın kendi dünya görüşlerine göre bir nesil geliştirme düşüncesidir. Kendine bağlı, sorgulamayan bir altın (!) nesil geliştirme düşüncesinin ülkemizi getirdiği nokta, 15 Temmuz hain darbe teşebbüsünde gördüğümüz üzere karanlıktır. Bu nedenle, devletin evrensel ilkelere ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşma ülküsü bağlamında, en önemli görevlerinden birisi milletin refah ve ilerlemesi için analitik düşünen nesillerin yetiştirilmesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin 21. yüzyıldaki hedefi, kalkınmacı, müreffeh, demokratik, sosyal hukuk devleti ve bu ideale bağlı nesillerin geliştirilmesi olmalıdır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de, eğitim gören gençlerimizin barınma ve üç öğün kaliteli beslenme ihtiyacını gidermek sosyal devletin asli görevidir. Bu görevin gereği olarak üniversitelerin yurt ihtiyaçları, o ilde ailesiyle yaşayan öğrencilerin ortalama sayısı düşüldükten sonra hesaplanarak üniversite yerleşkelerinde inşa edilecek, ihtiyacı olan öğrencilerimizin kullanımına ücretsiz olarak sunulacaktır. Sosyal devlet ilkesi ile Anayasa'da güvence altına alınan eğitim hakkı gereği, tüm öğrencilerin dijital eşitsizliği ortadan kaldırılacak ve ihtiyaç sahibi öğrencilerin tablet, dizüstü bilgisayar, internet erişimi gibi ihtiyaçları, kamu kaynaklarından sağlanacaktır. Gençlere verilen bursların onları köleleştirmesine engel olunacak ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin gözetim ve denetiminde verilmesi sağlanacaktır. Devletin vermiş olduğu burs imkânları artırılarak insan onuruna yakışır seviyeye çıkartılacaktır. Alınan eğitimle bağlantılı mesleki yeterlilik ve meslek hayatına adaptasyon ile ilgili çalışmaların yapılması sağlanacaktır. Bu kapsamda Çalışma Bakanlığı ile üniversiteler arasında eşgüdümün sağlanması ile ilgili bir koordinasyon kurulu oluşturulacaktır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'de, ihtiyaç sahibi vatandaşlara verilecek sosyal yardımlar parti propagandasına malzeme yapılmaksızın eşit ve nesnel kriterlere göre belirlenecek gerçek ihtiyaç sahiplerine verilecektir.

Engelli vatandaşlarımızın engelsiz bir yaşamı sürdürebilmeleri için gerekli olan her türlü ihtiyaçları, devlet tarafından karşılanacaktır. Yardıma muhtaç, bakacak kimsesi bulunmayan yaşlıların ihtiyaçları da sosyal devlet ilkesi gereğince, devlet tarafından karşılanacaktır.

İNSAN HAKLARI VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLER GÜÇLÜ SOSYAL DEVLET, GÜÇLÜ SİVİL TOPLUM, GÜÇLÜ GENÇLER

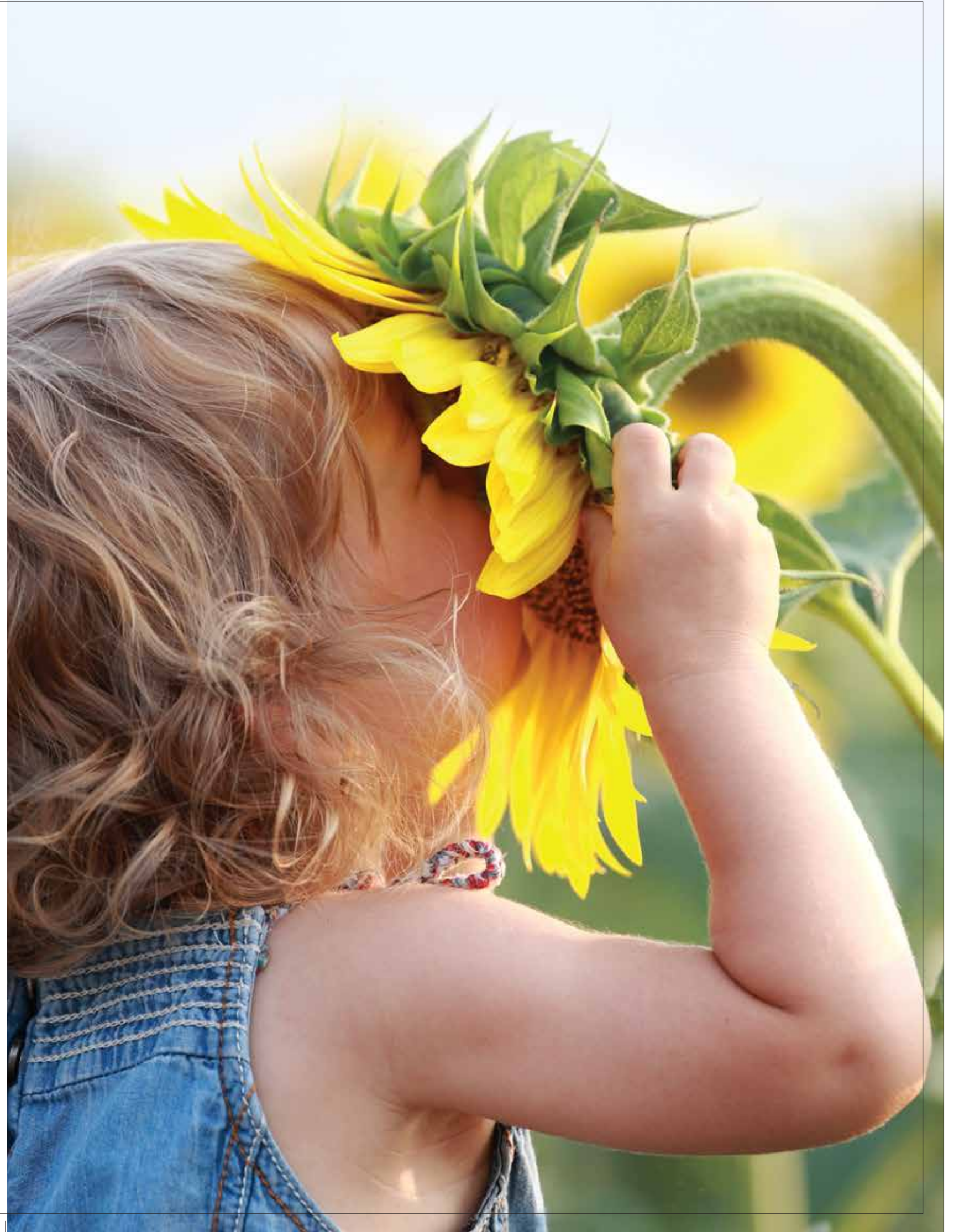
SANATIN DESTEKLENMESİ VE SANATÇI HAKLARI

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem' milletimize yakışan yaşam ve uygarlık düzeyine ulaşma hedefinin görünümüdür. Sanat, insanı özgürleştiren, ruhunu besleyen, yücelten ve iyileştiren, hayatı yaşanılır kılan ve güzelleştiren, ülkenin uygarlık seviyesine katkı sağlayan ve ileriye götüren en önemli değerlerden biridir. Bu yüzden Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün şu veciz sözü, sanat ve sanatçıların hakkının kullanımı ile sanatın ve sanatçının korunmasında en önemli yol gösterici olmalıdır: *"Bir millet ki resim yapmaz, heykel yapmaz, bilimin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Oysaki bizim ulusumuz, gerçek nitelikleriyle uygarlığa erişmeye lâyıktır, uygarlığa erişecektir ve ilerleyecektir."* Devlet, sanatı ve sanatçıyı destekleyen politikaları ürettikçe milletimiz ileri gidecektir.

Sanat kurumlarının siyasete alet edilmeksizin özgürce yönetilmesi ve bütün sanat dallarında sanatçılarımızın sosyal güvenlik haklarına kavuşmaları için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır. Düşünce ve ifade özgürlüğünün önündeki engellerin kalkmasıyla sanatçıların eserlerini korkusuzca, özgürce üretebilecekleri bir ülke ortaya çıkacaktır. Sanatın ve sanatçıların siyasete alet edilmeleri ya da siyaseten göz ardı edilmeleri sona erecek ve milletimiz için sanatçılarımız, kendilerini özgür hissettikçe, hak ettikleri saygıyı gördükçe, ürettikleri sanat eserleri ile milletin kültür hazinesini zenginleştirmeye ve yaşamı güzelleştirmeye devam edeceklerdir.

EKOLOJİ VE DOĞA HAKLARI

Küresel İklim Krizi ve Ekolojik toplum talebiyle bağlantılı olarak ekolojik dengenin, insanların maddi ve manevi yaşamıyla uyumunu ifade eden, çevre ve çevrenin korunmasına ilişkin hak, temel haklar sisteminin bütünlüğü içinde değerlendirilecektir. Doğa hakkının kapsamı içinde olan doğal yaşamın, flora ve faunanın korunması, doğanın temiz olarak muhafazası, düzenli sanayileşme, kimyasal atıkların uygun şekilde imha edilmesi, estetik bir çevre yaratma ve kültürel varlıkları koruma ile ilgili her türlü yasal düzenleme, uluslararası düzenlemeler de dikkate alınarak gerçekleştirilecektir. Çevre hakkı ihlali; insanlığa ve doğal yaşama karşı işlenen bir suç olduğundan bu suça ilişkin cezai yaptırımlar da bu suçun ağırlığı nispetinde düzenlenecektir.

07

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamente Sistem İlkeleri

ADİL ve ÖZGÜR SEÇİMLER

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de, demokrasinin işleyişinin en önemli teminatı olan seçimler, adil ve özgür şekilde yapılacaktır.

Türkiye gibi siyasi bakımdan bölünmüş ve çok partinin olduğu ülkelerde, siyasi parçalanmayı engellemek ve siyasette istikrarı sağlamak için seçim barajı uygulaması, başvuru bir yöntem olmakla beraber, Türkiye’deki %10’luk seçim barajı temsilde adalet ilkesine aykırı çok yüksek bir orandır. Adil ve özgür seçim ilkesinin sağlanması ve katılımcı çoğulcu bir demokratik düzen için her siyasi partinin TBMM’de temsili gerektiğinden, seçim sistemi ‘nispi temsil sistemi’ olarak devam edecek ancak **seçim barajı oranı %5 seviyesine** indirilecektir.

Dar Bölge ya da Daraltılmış Bölge Yöntemi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının genel seçimlerde en önemli vatandaşlık hakkı ve görevi olarak kullandığı oylarını, en yüksek oy alan parti lehine ipotek altına alarak, diğer partiler için kullanılan millet iradesini yok edecektir.

Unutulmasın ki bu ülkede demokrasi nehrinin yatağı suni müdahalelerle her değiştirilmek istediğinde, demokrasi büyük zarara uğramış ama o su gene bir yolunu bularak akmış ve bu işin sonunda da en fazla demokrasiye müdahale edenler zarar görmüştür.

Türkiye’nin yaşamakta olduğu ağır devlet sistemi krizinin sebebi, zaten yetkinin tek elde toplandığı ve bu yüzden doğası gereği giderek otoriterleşme eğilimi gösteren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi uygulamasıdır. Millet iradesinin Meclise yansımalarının önünde engel olan seçim sistemini demokratikleştirmek yerine, tam tersi, zaten sıkıntılı bir durumda bulunan temsilde adalet ilkesinin daha da zedelenmesine sebebiyet verecek olan dar bölge, daraltılmış bölge sistemi gibi önermeler, milletin iradesine toptan ipotek koyacak ve demokrasiye ağır zarar verecektir.

İktidarda bulunanların unutmaması gereken ilk kural, her koltuk ve her makamın gelip geçici olduğudur. İnsanın itibarı ise ömür boyu ve ötesinde de kalıcıdır. Koltuk ve makam uğruna millet seçimlerinde iradesine ipotek koyarak, her şeyden önce insan, daha sonra da iktidarın sahibi olarak, itibar kaybetmek ise en acısıdır. Milletin iradesi gün gelir de seçimlerde iktidardaki partiyi, iktidardan düşürür ise o koltuğu yeni sahibine devretmeyi bilmek gerekir. Demokrasinin özü esas itibarıyla, seçimle gelmeyi bilmek kadar, seçimle gitmeyi de bilmektir. Millet iradesi ile hakkıyla yapılan muhalefet görevini ifa etmek de çok şerefli bir görevdir.

Adil ve özgür seçimlerin yapılabilmesi için seçimde yarışan siyasi partilerin ve adayların birbirleriyle olabildiğince eşit şartlarda yarışması sağlanacaktır. Bürokrasinin siyasi rekabetin dışında kalması şarttır. Kamu görevlileri hiçbir surette seçim kampanyalarına katılmayacak, ayrıca hükümet ve belediye temsilcilerinin kamu kaynaklarını kullanarak seçim kampanyası yapmaları ihtimali sıkı yasal hükümlerle engellenecektir.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de siyasetin finansmanının şeffaştırılması gerek özgür ve adil seçimler gerek siyasal etik ilkeleri için vazgeçilmez önemdedir. Bu yüzden siyasi parti ve adaya yapılan belirli miktarın üzerindeki bağışlar yasaklanacak ve yapılan bütün yardım bağışları ile seçim dönemlerinde yapılan tüm harcamalar şeffaflık esası gereği kamuoyuna açıklanacaktır. Bahsedilen ilkelerin denetimi, bu konuda yetkili olan Anayasa Mahkemesi tarafından her seçim dönemi başlangıcında ve bitiminde yapılacak olan bildirimler üzerinden gerçekleştirilecektir.

Seçim döneminin başlangıcında Adalet, İçişleri ve Ulaştırma Bakanları görevden çekilecek ve yerlerine seçim dönemi boyunca görev yapacak olan, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip, herhangi bir siyasi parti üyesi olmayan bağımsız kişiler arasından Cumhurbaşkanınca atanacaktır.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’de seçimlerin güvenliği ve adaletinin sağlanmasının en önemli yönlerinden birisi basın ve medya bağımsızlığı ve tarafsızlığıdır. Bu yüzden öncelikle kamu yayıncılığı yapmakta olan TRT ve Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi haber ajansı olan Ulu Önder Atatürk’ün kurduğu Anadolu Ajansı’nın gerek genel yayın politikalarında ve gerekse seçim özelinde gerçekleştirecekleri yayınlarda tam olarak tarafsızlığının sağlanması için gerekli önlemler ivedi biçimde alınacaktır. TRT ve Anadolu Ajansı dışında diğer medya kuruluşlarının seçimlerdeki yayıncılık anlayışlarının kamuyu bilgilendirme amacını aşar şekilde kullanılmaması sağlanacaktır.

Seçimlerde seçim sandıklarına müdahalenin engellenmesi için seçim güvenliğinin en üst seviyede olması, ayrıca Türkiye Cumhuriyeti’ne yakışır özgür ve adil seçimlerin yapıldığının görülebilmesi için, yurtiçi ve yurtdışı seçim gözlemcilerine her türlü kolaylık sağlanacaktır.

7102 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile getirilen ve serbest seçim hakkına gölge düşürebilecek olan, sandık taşıma, seçim ve sandık bölgelerinin birleştirilmesi gibi önlemlerin, özgür ve adil seçim ilkesini gölgelemesine izin verilmeyecektir.

Özgür ve adil seçimlerin bir diğer önemli unsuru olan ve yüksek hâkimlerden oluşan Yüksek Seçim Kurulu da yapısı ve işleyişi itibarıyla, **İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem’in** bir diğer önemli ilkesi olan ‘Tam Bağımsız ve Tarafsız Yargı’ ilkesi güçlendikçe, çok daha güçlü, tarafsız ve adil bir şekilde, ülkedeki genel ve yerel seçimlerin özgür bir şekilde yapılmasına hizmet edecektir. Yüksek Seçim Kurulu’nun seçime ilişkin kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi’ne başvurulabilecektir.

ADİL ve ÖZGÜR SEÇİMLER

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem' için bağımsız ve etkin bir seçim yargısı da gerekir. Demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri, seçimlerin tarafsız ve adil bir şekilde gerçekleştirilebilmesi bu alanda yaşanan uyuşmazlıkların yargısal denetim ile çözüme kavuşturulmasına bağlıdır. Ancak, yargısal denetim, seçimlerin demokratik bir yapıda olması için tek başına yeterli bir güvence olmayıp, bu denetimin belirli ilkeler gözetilerek yapılması gerekir. Bu bağlamda, öncelikle seçim uyuşmazlıklarını denetlemekle görevlendirilen yargı organlarının bağımsızlığı sağlanmalıdır. Bağımsızlığın sağlanması açısından anılan yargı organlarının üyelerinin atanma biçimi ve liyakatleri, mali bağımsızlığa sahip olup olmadıkları büyük önem taşır. Ayrıca, yargısal denetimi yapacak organların yapısı ve işleyişi şeffaf olmalı, vatandaşlar açısından seçim uyuşmazlıkları hakkında etkin ve ulaşılabilir bir başvuru yolu oluşturulmalıdır. Söz konusu organların hukuk devleti ilkesi ekseninde düzenlenmesi ve bu organlar tarafından uyuşmazlıklar konusunda alınmış kararlara karşı başka bir hukuki yola başvurma olanağı verilmesi veya en azından temel hak ihlallerine karşı Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunma hakkının tanınması gerekir.

Seçimlerin sevk ve idaresi ile yetkili olan Yüksek Seçim Kurulu'nun yaptığı işlemler idari işlem niteliğinde olmasına rağmen, seçim uyuşmazlıklarının denetimi yargısal faaliyetle ilişkilidir. İki işlevin niteliği aynı olduğundan, bunların aynı organa tanınması seçim hukukunda yönetim ve denetim organlarının ayrılığı ilkesine aykırılık teşkil eder. Mevcut Anayasa hem seçimlerin sevk ve idaresinde hem de seçim uyuşmazlıklarının yargısal denetiminde Yüksek Seçim Kurulunu münhasıran görevli ve yetkili kılmıştır. Seçimlerin yönetimi ve yargısal denetiminin iki farklı işlev olduğu, bu birbiriyle bağdaşmayan iki işlevin aynı kurula verilmesinin "Hiç kimse kendi davasının yargıçı olamaz" ilkesine ve kuvvetler ayrılığına aykırı olduğu aşikârdır. Kurul'un yönetsel ve yargısal işlevinin birbirinden ayrılacak biçimde iki ayrı daireye bölünmesi, yargısal nitelikli dairenin yargı organı niteliğinin açıkça tanınması ve kararlarına karşı bireysel başvuru yolunun açık tutulması adil ve dürüst seçimler açısından gereklidir.

O hâlde, seçimlerin yönetim ve denetim yetkisine birlikte sahip olan Yüksek Seçim Kurulu'nun yönetsel ve yargısal işlevi iki daireye bölünerek ayrılmalı, yönetsel dairenin kararları yargı denetimine açılmalıdır. Ayrıca tıpkı YSK da olduğu gibi il ve ilçe seçim kurulları da yönetsel ve yargısal işlev bakımından birbirinden ayrı yapılandırılmalı; yargısal işleve sahip kılınan kurul bir yargı organı olarak tamamen yargıçlardan oluşmalı ve yönetsel işlevi olan diğer kurulun kararlarını denetleyebilmelidir. Yargısal nitelikli kurullarda görev yapacak yargıçlar, 10 ya da 12 yıllık süreler için ve bir defaya mahsus olarak seçilmeli, hâlihazırda görevde olan üyelerin görev süresi yargıçlık teminatı uyarınca değiştirilememelidir.

Eşit, adil, özgür seçimler güçlendirilmiş parlamentonun başlangıç noktası olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Bunun yanı sıra siyasi partiler kanunu ve seçim kanunlarında da demokratikleşmenin gerçekleşmesine yönelik değişiklikler gerçekleştirilecektir.

08

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş
Parlamente Sistem İlkeleri

ÖZGÜR BASIN

Çoğulcu demokraside, yasama, yürütme ve yargıdan sonra âdeta dördüncü bir güç olan özgür basın ve medya, **İYİ PARTİ'nin** bu ülkenin vatandaşları için tesis ve muhafaza etmeye söz verdiği **İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'in** vazgeçilmez unsurudur.

Haber alma özgürlüğü, demokratik bir rejimin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gerekli olan temel ön koşullardan birisidir. Medyanın baskı altında olduğu düşüncesi ve hissi bile, muhalif grupların iktidar karşısında fikirlerini özgürce kamuoyuyla paylaşma ve kamuoyu nezdinde destek arama imkânını azalmaktadır. Demokratik bir anayasal rejimin tekrar tesisini evrensel basın ilkeleri doğrultusunda, medya alanındaki kısıtlama ve baskılar kaldırılarak öncelikle haber verme özgürlüğü tesis edilerek haber alma özgürlüğü sağlanacaktır.

Kanunların gazetecilere tanıdığı bazı haklar ve korumalar, gazetecilerin şahsı için değil, ifa ettikleri haber yapma görevini özgürce, layıkıyla yapabilmeleri ve böylece toplumun haber alabilme hakkının sağlanması içindir.

Basının özgür olmadığı bir ülkede, siyasetin, muhalefetin ve seçimlerin eşit şartlarda yapılabilmesi mümkün olamamaktadır. Nitekim ülkemizde bazı basın yayın kuruluşlarının, kendi iradeleriyle ya da iradeleri dışında, muhalif düşünce ve fikirlere kapandığı bir sistem yaşanmaktadır.

Bütün bunların en önemli nedeni, şüphesiz ki medya sektöründeki patronların aslen gazetecilik mesleğinden gelmemeleri, basın ve medya işini, iktidar ile iletişimde ve / veya iktidar üzerinde baskı oluşturmak için, dahası faaliyet gösterdikleri diğer sektörlerde ayrıcalık sağlamak adına medyayı araç olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. İktidarların da bu durumu kendileri için "fayda sağlar" görüp desteklemeleri, teşvik etmeleri ve sonuçlarından yarar elde etmeleri, bu durumun derinleşmesinin bir diğer sebebidir. RTÜK başta olmak üzere objektif, bağımsız denetim ve değerlendirme kurulları ile siyasetin medyadan, medyanın da siyasetten yararlanmasını engellemek için gereken yasal zemin hazırlanacaktır.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'de, basın ve medya sahiplerinin diğer iş kollarındaki yatırımları çok sıkı denetlenecek ve gerçekten gazetecilik yapmak isteyenlerin bu sektöre yatırım yapmaları teşvik edilecektir. Basında tekel ve kartel oluşmaması ve medya kuruluşlarının sahiplerinin diğer sektörlerde yaptıkları yatırımların denetlenmesi amacıyla Rekabet Kurumu devreye sokulacaktır.

Muhalif basının ve medyanın tepesinde Demokles'in kılıcı vazifesi gören ve basın özgürlüğünün sadece iktidarı destekleyen basın medya kuruluşlarının hakkı olduğuna inanan Radyo Televizyon Üst Kurulunun yapısı ve çalışma esasları, tüm basın ve medya kuruluşlarına eşit ve objektif bakıp karar verebilecek şekilde düzenlenecektir.

Basın İlan Kurumu yeniden düzenlenecek, özgür basının oluşmasına yönelik olarak gerekli değişiklikler yapılacaktır.

İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamente Sistem'de, demokrasinin en önemli güçlerinden birisi olan basının bağımsız, özgür, milletin ve toplumun yararına olan habercilik görevini yerine getirebilmesi ve gazetecilik mesleğinin özgürce icra edilebilmesi için gerekli her türlü sendikal ve hukuki düzenleme gerçekleştirilecektir. Meslek örgütünün yapısının demokratik, şeffaf ve katılımcı bir düşünceyle tesis edilmesi için basın emekçileri başta olmak üzere tüm paydaşların görüşleri alınacak ve onların katkılarıyla gerekli yasal değişiklikler yapılacaktır.

Son Söz:

Kadim devlet yönetim anlayışımız ve Cumhuriyet kazanımlarımız, Türk milletinin büyük bir bağlılık, özgüven ve adalet duyguları içinde kardeşçe yaşayabildiği bir güven ortamı sağlamış, bu saygın ülkü ile sürekli çalışan, üreten ve kazanan bir "Türkiye" yaratmıştır.

Bizler, **İYİ Parti** olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni, bayrağı ve vatan toprağı ile; çocuğu, genci, yaşlısı, kadını, işçisi, çiftçisi ile; bilim ve kültür sanat insanları ile, vatanını gece gündüz bekleyen güvenlik güçleri, sağlık çalışanları ve üzerinde yaşayan tüm canlıları ile ayrılmaz bir bütün olarak görüyor, bu eşsiz vatanın refahı ve huzurunu daim kılmak için sürekli olarak çalışıyoruz.

Çünkü biliyoruz ki; 21. yüzyılda güçlü, zengin ve mutlu bir Türkiye'nin varlığı ancak ve ancak üstün liyakat, çalışkanlık ve azimle mümkündür. Birbirine güvenen, demokratik, adaletli ve sürdürülebilir bir sistem gerektirir. İşte bu ülkü ile milletimizin hak ettiği **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'** önerimizi hazırlayarak, Türk milletinin takdir ve teveccühlerine sunuyoruz.

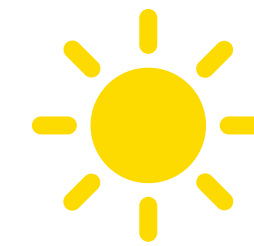
'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in MİLLETİMİZ için büyük önem taşıyan ilkeleri, ülkemizi içinde bulunduğu kutuplaşmalar ve ekonomik krizden çıkartacak, böylesine kaotik ortamların bir daha yaşanmasının da önüne geçecektir. Hukukta adaletin tesisi, devlette şeffaf, denetlenebilir ve verimlilik odaklı bir kamu yönetimi anlayışı, gerek "ekonomide refahın" gerekse "toplumda huzurun" sağlanmasındaki olmazsa olmaz bir unsurdur. Devlet hukukunun güçlü olduğu ve adaletin her zaman sağlandığı bir ülkede ekonomi de toplum sağlığı da iyi ve güçlü olacaktır.

'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'in vakit kaybetmeksizin hayata geçirilebilmesi için diğer tüm siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri, akademi dünyası ve milletimiz ile sürekli temas içinde olunacak, hep birlikte geliştirilmesi için görüş ve öneriler değerlendirilecek, mümkün olan en geniş toplumsal mutabakat zeminin oluşması için her türlü imkân ve mesai mutlaka yaratılacaktır. Çünkü **'İyileştirilmiş ve Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem'** ilkeleri, partimizin siyasi ikbali için değil, Türkiye Cumhuriyeti ve milletimizin aydınlık, güçlü ve varlıklı yarınları içindir.

Andımızda da denildiği gibi:

Yasamız; küçüklerimizi korumak, büyüklerimizi saymak ve milletimizi özümüzden çok sevmektir. Ülkümüz daima yükselmek ve ileri gitmektir. Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere açtığı yolda, gösterdiği hedefe hiç durmadan yürümektir.

Varlığımız, Türk varlığına armağan olsun!

İYİ
PARTİ

**İYİLEŞTİRİLMİŞ VE
GÜÇLENDİRİLMİŞ**
Parlamenter Sistem

